ΕΠΤΑΔΟΦΟΣ ΝΕΑ.

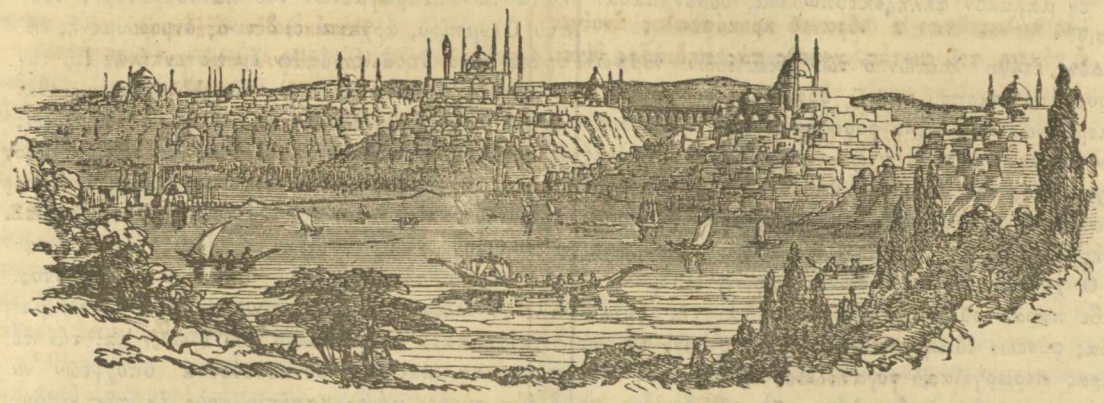

31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1865. ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΣ 16

ΔΡΑΜΑΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ ΩΚΕΑΝΙΔΩΝ ΝΥΜΦΩΝ.

Ἀπερχομένου τοῦ Κράτους μετὰ τῆς Βίας καὶ τοῦ Ἡφαίστου, ὁ χορὸς τῶν Ὠκεανίδων νυμφῶν προβαίνει ἐπὶ τῆς σκηνῆς, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ὁ φιλελεύθερος μάρτυς Προμηθεὺς ἀχαλίνωτον, ἐν τῇ ἀπομονώσει, ἀφίνει τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν, ὅπως ἐκφράσῃ τὰ καταθλίβοντα τὴν πάσχουσαν αὐτοῦ ψυχὴν παράπονα.

Ἡ ποιητικὴ οἰκονομία αὕτη εἶναι ἀξία προσοχῆς. Διότι ἄλλως τε, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ὁ πάσχων θεὸς, ὑπὸ τὸ κράτος καὶ τὰς ἐντυπώσεις εὑρισκόμενος τῆς ἀδίκου τοῦ οὐρανοῦ καταφορᾶς, ἔχει ἐσχηματισμένην πεποίθησιν ὅπως πρὸς οὐδένα ἀποταθῇ ἢ παραπονεθῇ ἐκ τῶν ἰσχυρῶν, καὶ ἡ πρᾶξις φαίνεταί πως στενοχώρως διακειμένη, ὁ μαλακῶν καὶ τρυφερῶν αἰσθημάτων ἔμπλεως ὅμιλος νυμφῶν, θυγατέρων τοῦ Ὠκεανοῦ, ἔρχεται νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ συμμερισθῇ ἠθικῶς τοὺς πόνους καὶ τὰ παρὰ δίκην παθήματα αὐτοῦ.

Μόνον οἱ πλήρεις εἰλικρινοῦς συμπαθείας καὶ γλυκύτητος λόγοι, οὓς ἀπευθύνουσιν αἱ κόραι τοῦ Ὠκεανοῦ ἅμα τῇ παρόδῳ αὐτῶν πρὸς τὸν Προμηθέα, μόνον οὗτοι ἀρκοῦσιν ὅπως ἐξαγάγωσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πᾶσαν δυσπιστίαν ἀπέναντι τῆς καθαρότητος τῶν αἰσθημάτων αὐτῶν, καὶ νὰ προδιαθέσωσι τὸν ἥρωα καὶ τὰ ἀκροατήρια περὶ τοῦ ἀληθοῦς χαρακτῆρος, τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὰ πρόσωπα, ἐξ ὧν ὁ ὅλος συνίσταται χορός.

Μὴ φοβηθῇς, ὦ Προμηθεῦ. Ἡ πτερωτὴ χορεία τῶν νυμφῶν,
ὑπὸ αἰσθήματος ἁγνοῦ φιλίας κινουμένη,
νὰ πλησιάσῃ ἔδραμε τὸν βράχον τοῦτον, τοῦ πατρὸς
τὴν συγκατάθεσιν μόλις λαβοῦσα.
Πνοαὶ ταχεῖαι ὤθησαν τὰς πτέρυγας ἡμῶν·
γυμνόποδες ἐξήλθομεν, καὶ ἔντρομοι
ἀκούσασαι τοῦ χάλυβος τὴν σιδηρὰν ἠχώ,
εἰς τὸν βυθὸν τὸν σκιερὸν τῶν ἄντρων ἀντηχεῦσαν.

Παρθένοι καρδίας τρυφερᾶς καὶ αἰσθημάτων λεπτοφυῶν, κόραι ἀθάνατοι τῆς πολυτέκνου Τηθύος καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ, δειλαὶ νύμφαι, ἀδυνατοῦσι νὰ κρατήσωσι τὰ δάκρυα ἐνώπιον τοῦ μαρτυρίου, ὅπερ ὑφίσταται εἷς μεγαλοσθενὴς ἥρως. Ὅμιλος ἀσθενῶν καὶ μαλακῶν παρθένων ἔρχεται κινουμένος ὑπὸ τῆς φύσει ἐπηρεαζούσης τὴν γυναικείαν φύσιν περιεργείας, ὅπως ἴδῃ τί συμβαίνει, καὶ συμμερισθῇ τὴν συμφορὰν τοῦ καταδίκου ἥρωος Προμηθέως· ἀποτείνων αὐτῷ, μετὰ τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀφήγησιν τῶν διατρεχόντων, πᾶν ὅ,τι δύναται ν᾽ ἀποτείνῃ εἰς πάσχοντα ἡ γυναικεία εὐαισθησία καὶ ἡ ἰσχυρῶς παθαινομένη ἐκ τῶν θλιβερῶν γεγονότων καὶ ἀντικειμένων γυναικεία φύσις, ἥτις καί τοι δειλὴ τολμᾷ ἀτόλμως, καὶ ῥιψοκινδυνεύει ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ ὅτι δὲν διατρέχει κίνδυνον, ὡς ἔχουσα ἀσπίδα τὴν ἑαυτῆς ἀδυναμίαν.

Γνωστὸν εἶναι, ὅτι ἡ ἐνώπιον τοῦ κινδύνου καὶ τῆς ὑπερφιάλου ὑπεροχῆς σκληρυνομένη ἀνδρικὴ καρδία, ἡ τὰ πάντα περιφρονοῦσα ἀγογγύστως καὶ ἀδιακρίτως καὶ σιωπηλῶς, μαλακύνεται καὶ ὑποχωρεῖ ἐνώπιον τῆς ἐν γλυκείᾳ στοργῇ ἀναπτυσσομένης αἰσθηματικότητος τοῦ ἀδυνάτου καὶ φύσει συμπαθητικοῦ ἀτόμου. Γνωστὸν ὅτι εἷς ἥρως θρηνεῖ εὐκολώτερον εἰς τοὺς πόδας ἢ εἰς τὴν ποδιὰν τρυφερᾶς καὶ ἁγνῆς παρθένου, παρὰ ἐνώπιον ἀντιπάλου ἴσου ἢ καὶ ἰσχυροτέρου, ἐπαπειλοῦντος βέβαιον ὄλεθρον ἢ ἐντελῆ καταστροφὴν ἐν περιπτώσει μὴ αἰτήσεως συγγνώμης. Πόθεν τοῦτο τὸ μέγα ψυχολογικὸν μυστήριον ἆρά γε; Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου πηγάζει αἰτίου, ἐξ οὗ προκύπτει φυσικῶς, ὅπως δύω μὲν ἐπίσης ἰσχυρὰ σώματα ἰσχυρῶς συγκρουόμενα θραύωνται· ἓν δὲ ἰσχυρὸν

καὶ ἓν μαλακὸν ἀλληλοκτυπώμενα, οὐδὲν παθαίνωσιν.

Δὲν ἐτέθη λοιπῶν ὁ τῶν Ὠκεανίδων νυμφῶν χορὸς ἄπο σκοποῦ ἐν τῷ δράματι τούτῳ, ἀλλ' ἐσκεμμένως καὶ ἕνεκα φυσικῶν αἰτίων, ἀναγομένων μᾶλλον εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης ἀλχημείας, ἣν τοσοῦτον ἀπαραμίλλως φαίνεται σπουδάσας καὶ τοσούτῳ ἐπιτυχῶς ἁρμόζει ὁ ποιητὴς Αἰσχύλος.

Ὁ χορὸς τῶν Ὠκεανίδων νυμφῶν, εἴπομεν, ἔλαβε παρὰ τοῦ ποιητοῦ ἅπαντα τὰ τῆς γυναικείας φύσεως ἰδιώματα· ὡς, λόγου χάριν, τὸ τῆς ἄκρας περιεργείας, τὸ τῆς εὐαισθησίας καὶ λεπτότητος περὶ τὴν ἔκφρασιν, τὸ τῆς δειλίας, τὸ τῆς σεμνοπρεπείας καὶ αἰδοῦς. Ὁ δὲ χαρακτὴρ αὐτῶν εἶναι πρᾶγμά τι ἐξ ὅλων τούτων καὶ ἐξ ἄλλων ἠθικῶν ἰδιωμάτων καὶ προσόντων. Ἔξοχον δὲ προτέρημα τοῦ χοροῦ τῶν νυμφῶν εἶναι, ὅτι θεοσεβής, καὶ τὰ τεταγμένα ὑπὸ τοῦ Κρονίωνος φιλῶν, ὅμως λυπεῖται ἐκ βάθους ψυχῆς διὰ τὸ δυστύχημα τοῦ Προμηθέως, καὶ δὲν ἐγκαταλείπει αὐτὸν ἢ μόνον καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἑρμῆς προστάζει αὐτῷ ὅπως ἀπέλθῃ τῆς σκηνῆς καὶ μὴ περιμείνῃ τὴν ἔκλαμψιν τῆς ἐπικειμένης πλέον οὐρανίου ὀργῆς καὶ τὴν ἔκρηξιν τῆς θυέλλης τῶν στοιχείων. Ἀλλ' ὅμως τοσοῦτον εἶναι τὸ ὑπὲρ τοῦ Προμηθέως αἴσθημα τοῦ γυναικείου τούτου χοροῦ, ὥστε καὶ μετὰ τὰς πρὸς αὐτὸν παροτρύνσεις ταύτας τοῦ Ἑρμοῦ πρὸς ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τῆς φοβερᾶς σκηνῆς τῆς φρίκης καὶ τῆς γενικῆς πυρακτώσεως καὶ καταῤῥεύσεως, ἔχει ἀρκοῦσαν τόλμην ὥστε νὰ ἐκφράσῃ τὴν πρὸς τὸν πάσχοντα ἥρωα ἀφοσίωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἄκραν ἀποστροφὴν καὶ ἀπέχθειαν.

Τοιοῦτος ὁ χορὸς καὶ τοιοῦτος ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ. Ὁ Αἰσχύλος διὰ τοῦ χοροῦ ἀντεπαρέστησε τὴν ἀγαθὴν ἐκείνην καὶ ἁπλοϊκὴν τῶν πολιτῶν τάξιν, ἥτις πειθήνιος, ἀφοσιωμένη πρὸς τοὺς κειμένους νόμους, συμμερίζεται τὰς δυστυχίας τῶν ἐξόχων αὐτῆς συμπατριωτῶν καὶ εἰλικρινῶς ἀποδοκιμάζει τὸ ἄδικον, ὑφ' οὗτινος δήποτε καὶ ἂν διαπράσσηται τοῦτο· Συντείνει δὲ ἀρκούντως ὁ χορὸς τῶν Ὠκεανίδων νυμφῶν, ὅπως ἐξυψώσῃ τὸν κύριον τοῦ δράματος χαρακτῆρα, τὸ μὲν διὰ τῆς δειλίας, ἣν ἐκφράζει ὁσάκις ὁ ἥρως λίαν ἐλευθεροστομεῖ, τὸ δὲ διὰ τοῦ θαυμασμοῦ, ὃν ἀποδίδει εἰς τὴν τόλμην τοῦ ἥρωος, καὶ διὰ τῆς φυσικῆς ἀντιπαραθέσεως τοῦ δειλοῦ φύσει χαρακτῆρος αὐτοῦ πρὸς τὸν τὰ πάντα τολμῶντα χαρακτῆρα τοῦ ἥρωος.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ.

Ἔρχεται κατόπιν τοῦ χοροῦ τῶν νυμφῶν ὁ πατὴρ Ὠκεανός. Ὁ χαρακτὴρ αὐτοῦ εἶναι ἀντιπαράστασις τῆς ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν γηρατείων κρυπτομένης κερδαλεοφροσύνης καὶ ὑποκρισίας. Φίλος ὢν τοῦ Διὸς καὶ οὐδεμίαν κρίσιν ἐκφέρων ὑπὲρ ἢ κατὰ τῶν πεπραγμένων τοῦ παντοκράτορος τούτου Ὀλυμπίου, ἄρχεται διά τινος διφορουμένης ἐκφράσεως νὰ ὑποδείξῃ δῆθεν ἐμπιστευτικῶς εἰς τὸν Προμηθέα, ὅτι ἔσφαλε, καὶ ὅτι καλὸν ἤθελεν εἶσθαι νὰ μὴ λακτίζῃ πρὸς κέντρα. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἥρωος Προμηθέως κυριεύεται ὑπὸ ἀλλοκότου τινὸς αἰσθήματος ἀποστροφῆς καὶ ἐσχάτης περιφρονήσεως πρὸς τὸν ἀναίσχυντον κόλακα τοῦτον, ὅστις, οὐδεμίαν ἐλευθέραν ἔχων ἰδέαν, ἐπιῤῥεάζεται εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἐκφράσεις ὑπὸ τοῦ συμφέροντος. Ἀλλ' ὁ Ὠκεανὸς, πρόθεσιν κυρίαν ἔχων τὸ νὰ μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ Διΐ ὑπὲρ τοῦ ἥρωος, καὶ τόν τε πάσχοντα καὶ τὸν δυναστεύοντα ὑποχρεῶν νὰ δρέψῃ αὐτὸς μόνος κατόπιν τοὺς ἐκ τῆς κερδοσκοπικῆς ταύτης ἀποπείρας καρποὺς, ἤτοι τὴν εὔνοιαν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ Διὸς καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δυναστευομένου ἥρωος, ὁ Ὠκεανὸς, λέγομεν, προσποιεῖται, ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὰς πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνομένας ὑπὸ τοῦ ἥρωος περιφρονητικὰς καὶ εἰρωνικὰς ἐκφράσεις, καὶ προτείνει ἑαυτὸν μεσίτην. Ἀλλ' ὁπόταν ὁ Προμηθεὺς ἀκλόνητον ἐπιμονὴν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ κερδαλεόφρονος τούτου ἀντιτάσσει καὶ ἀποδεικνύει σαφῶς, ὅτι κατενόησε τοὺς οὐχὶ εἰλικρινεῖς σκοπούς του, τότε πλέον τὸ προσωπεῖον καταβιβάζων ἀναχωρεῖ, ἀφίνων τὸν πάσχοντα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ μόνον μετὰ τῆς τύχης του.

Ἡ διὰ τοῦ διαλόγου ἀνάπτυξις τῶν αἰσθημάτων τοῦ Ὠκεανοῦ εἶναι ἐπιτυχής· καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ πατρὸς τῶν Ὠκεανίδων νυμφῶν εὖ μάλα ἐπλάσθη. Ἐὰν δέ τις ἀναλογισθῇ ὁπόσην δυσκολίαν εἶχεν ἡ ἀνάπλασις τοιούτου χαρακτῆρος, δὲν δύναται ἢ νὰ θαυμάσῃ τὴν ἐν ὀλίγοις κατόρθωσιν τοῦ τοιούτου ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου.

Ο ΜΑΓΓΕΛΑΝΙΚΟΣ ΠΟΡΘΜΟΣ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Ἐπανελάβομεν τὴν ὁδὸν τοῦ στρατοπέδου μας, ὅπου ἐφθάσαμεν κατὰ τὴν πέμπτην ὥραν. Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Καττεκὶ δὲν ἐπέστρεψαν ἀκόμη. Ἐνῷ ὁ δόκτωρ ἀνεζωπύρει τὰς πυρὰς, αἵτινες ἀκόμη δὲν ἐσβέσθησαν, ἐσχηματίσαμεν διὰ πασσάλων καὶ ἑνὸς καλύμματος, εἶδος σκέπης διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ἀπὸ τὴν ὁμίχλην καὶ ἀπὸ τὸν δριμύτατον νότιον ἄνεμον. Ὁ ἡγεμὼν μοὶ εἶπεν· « Ὁ Καττεκὶ ἀκούει τοὺς ἀδελφούς του· ἐπανέρχονται διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ.

Ἐπροσέξαμεν καὶ οἱ τρεῖς χωρὶς νὰ ἀκούσωμεν οὐδὲν, ἀλλ' εἴδομεν τοὺς κύνας τρέχοντας. »

« Ὁ ἀρχηγὸς ἔχει καλὰ ὦτα, τῷ εἶπον· ὁ ἀδελφός του δὲν ἀκούει.

— Οἱ Ἀβικόνες ἀκούουσι διὰ τῶν ὤτων τοῦ

Καττεκὶ, ἐπανέλαβε· τὸ οὖς του ποτὲ δὲν ἀπατᾶται. »

Μετὰ παρέλευσιν οὐχὶ μικροῦ χρόνου, εἴδομεν τῷόντι ἐρχομένους τοὺς τρεῖς τοῦ ἡγεμόνος ἀδελφοὺς διὰ τῆς ὁδοῦ ἣν ἐσήμανεν· ἕφερον δὲ αὐτοὶ ὡὰ στουθοκαμήλου καὶ τοὺς μηροὺς ἑνὸς τῶν πτηνῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐφόνευσαν. Ἰνδός τις πάραυτα ἔψησε δύω ὡὰ ὑπὸ τὴν στάκτην καὶ ἡτοίμασεν ἐσχαρόπεπτα ἐκ τοῦ ἑνὸς μηροῦ· ὁ Καττεκὶ ἦλθε πρὸς ἐμὲ, ἔλαβε τὴν πίπαν ἐκ τοῦ στόματός μου καὶ ἐκάθησεν ἡσύχως ἔμπροσθεν τῆς πυρᾶς.

« Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Καττεκὶ, καίτοι νέοι, εἶναι ἤδη καλοὶ κυνηγοὶ, εἶπον εἰς τὸν ἀρχηγόν.

— Τὸ *τελαστκοὰ* τοῦ *Τεκλὶ* ἐπιτυγχάνει πάντοτε. »

Ὁ δόκτωρ μοὶ εἶπεν ὅτι τὰ περισσότερα ἰνδικὰ ὀνόματα ἔχουσι καὶ σημασίαν τινά· δηλοῦσιν εἴτε φυσικὸν σχηματισμὸν, εἴτε ἐπιτηδειότητα πρὸς ἄσκησιν. Οὕτω *Τεκλὶ*, ὠὸν στουθοκαμήλου, ἐδήλου ὅτι ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀρχηγοῦ ἦτο ἐπιτήδειος κυνηγός. *Οὐρολὶ*, ἵππος, ἐσήμανεν ὅτι ὁ δεύτερος ἦτο ἐπιτήδειος ἱππεύς. *Καττεκὶ*, ἐδήλου αἴλουρον.

Ἐδειπνήσαμεν μετὰ μεγάλης ὀρέξεως, καίτοι ἔπρεπε νὰ ματαχειρισθῶμεν τὴν λαβὴν ἐγχειριδίου διὰ νὰ συντρίψωμεν τὸν κέλυφον τῶν ὠῶν καὶ νὰ μασσῶμεν καλῶς ὅπως ἀποτελειώσωμεν τὰ ἐσχαρόπεπτα. Τὸ κρέας τῆς στρουθοκαμήλου ἔχει μὲν καλὴν γεῦσιν, ἀλλ' εἶναι ἀρκούντως σκληρόν. Τὰ καθήκοντα μετὰ ταῦτα ἐκανονίσθησαν καθὼς καὶ τὴν προτεραίαν νύκτα· ἐμέλλομεν νὰ ἐπαγρυπνήσωμεν κατὰ σειρὰν ἐκ συμφώνου μεθ' ἑνὸς Ἰνδοῦ. Ἠδυνήθην νὰ κοιμηθῶ ὀλίγον, καίτοι ὁ ἀγριοιόχοιρος ἐπανῆλθε κατὰ τὰ μεσάνυκτα καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὰ πέριξ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν πρωΐαν.

Ἀνεχωρήσαμεν ἀμέσως ἀφοῦ ἐγευματίσαμεν, διότι ἠθέλομεν νὰ εἰσέλθωμεν ἐνωρὶς εἰς τὴν Πούντα-Ἀρένας. Κατὰ τὴν πορείαν, ἐφονεύσαμεν χῆνας· ὁσάκις ἐσημαδεύομεν, ἔβλεπον τρέμοντας τὸν Καττεκὶ καὶ τοὺς ἀδελφούς του, τῶν ὁποίων τὰ πρόσωπα ὠχρίων. Οἱ Ἰνδοὶ οὗτοι φοβοῦνται ὑπερβολικῶς τὰ ὅπλα τοῦ πυρὸς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν εἶδον κανὲν οὔτε εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἀβικόνων οὔτε εἰς τὰς τῶν Παταγόνων.

Ὁ Δὸν Βερνάρδος μᾶς ὑπεδέχθη καὶ μᾶς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἑστίαν τῆς κυβερνήσεως, ὅπου μετ' ὀλίγον ἔφθασε καὶ ὁ πλοίαρχός μου, ὅστις ἔμελλε νὰ δειπνήσῃ μεθ' ἡμῶν, τοῦ ὁποίου τὸ μελαγχολικὸν ἦθος μοὶ ἔδωκε νὰ ἐννοήσω ὅτι δὲν μετεβλήθη ἡ θέσις τοῦ πλοίου.

« Εἶσθε μᾶλλον ἀξιολύπητος ἀμφοτέρων ἡμῶν, τῷ εἶπον, διότι σᾶς ὁμιλῶ ἐλευθέρως, δὲν ἤθελον δυσαρεστηθῇ ἐὰν διέμενον μῆνάς τινας ἐνταῦθα. Εἶμαι πάντοτε βέβαιος, θὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ Βαλπαραΐσον διὰ τοῦ πλοίου τῆς κυβερνήσεως τὸ ὁποῖον ἔρχεται ἐνταῦθα τρὶς κατ' ἔτος, καὶ μάλιστα ἐν ἀνάγκῃ θὰ παρευθῶ εἰς τὸ Μοντεβίδεον, διερχόμενος τὴν Πανταγονίαν.

— Τοῦτο δὶ ὑμᾶς μὲν εἶναι καλὸν, ὅστις ταξειδεύετε σχεδὸν ὡς περιηγητὴς, μοὶ ἀπεκρίθη· ἀλλὰ θέλει προξενήσει τὴν καταστροφὴν ἐμοῦ, τῶν ἀνθρώπων μου, καὶ τοῦ πλοίου μου. »

Διενυκτέρευσεν εἰς τὸ διοικητήριον, τὴν δ' ἐπαύριον τὸν ἠκολούθησα εἰς τὴν ὄχθην, ὅπου εὗρον τὸ πλήρωμα εἰς μεγάλην μελαγχολίαν καὶ ἀηδίαν. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν ξηρὰν, ἔφερον καὶ ἐνδύματά τινα, διότι τὸ πλοῖόν μας ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλε νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺν καιρὸν κεχωσμένον ἐντὸς τῆς ἰλύος.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ Μαγγελανικῷ πορθμῷ διαμονήν μου, διηρχόμην τὸν καιρὸν εἴτε κυνηγῶν, εἴτε τρέχων εἰς τὴν πεδιάδα, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ δόκτορος καὶ τῶν Ἀβικόνων πολεμιστῶν, εἴτε ἐπισκεπτόμενος μετὰ τοῦ διοικητοῦ τὰς διαφόρους ἐργασίας τῆς ἀποικίας καὶ ἰδιαιτέρως μέγαν τινὰ κῆπον, ἔνθα ἔσπειρον καὶ ἐφύτευον. Καίτοι ἐστενοχωρήθημεν κατὰ τὸ ἔαρ, ἤδη ἡ βλάστησις ἀρκετὰ ἐπροχώρησε· Τὸ κλίμα τοῦ Μαγγελανικοῦ πορθμοῦ εἶναι μᾶλλον ὑγρὸν ἢ ψυχρόν· ἡ δὲ γῆ εὐφορωτάτη. Καρποῦνται ἐκ τῆς γῆς μῆλα σχεδὸν καθ' ὅλον τὸ ἔτος, καὶ πάντα τὰ χόρτα εἶναι πολυπληθῆ.

Ηὐχαριστούμην νὰ στήσω παγίδας διὰ τὰς ἀλώπεκας τοῦ τόπου, τῶν ὁποίων ἡ γοῦνα εἶναι μεγαλοπρεπὴς καὶ διὰ τὰς χίνχας, μικρὰ ζῶα χονδρὰ, ὅμοια μὲ δασύποδας, ἅτινα ἀποπνέουσιν ὀσμὴν λίαν δυσάρεστον. Ἡ γοῦνα αὐτῶν εἶναι λεπτὴ, χρώματος μέλανος, ἢ ὑποξάνθου, διῃρημένη διὰ δύω γραμμῶν, λευκότητος στιλβούσης. Ἀντήλασσον δὶ εὐτελῶν τινων πραγμάτων δέρματα ἀγριοχοίρου καὶ γουνάκου. Τὸ κρέας τοῦ τελευταίου τούτου ζώου εἶναι ἡ κυριωτέρα τροφὴ τῶν Ἰνδῶν. Κατασκευάζουσι τοὺς μανδύας αὐτῶν μὲ τὸ δέρμα τῶν ἐμβρύων, ἅτινα εὑρίσκουσιν ἐντὸς τῆς γαστέρος τῶν ἐγγύων, τὸ ἔριον αὐτῶν εἶναι μαλακὸν ὡς ἡ μέταξα.

Πρωΐαν τινὰ ἀπελθὼν μετὰ τοῦ Καττεκὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀβικόνων, δὲν εἶδον τὸ πλοῖον πλέον εἰς τὴν θέσιν, ἣν κατεῖχεν ἀπὸ τῆς 16 ὀκτωβρίου· ἐπειδὴ δὲ ὁ νοτιανατολικὸς ἄνεμος ἔπαυσεν, ἐσκέφθην κατ' ἀρχὰς ὅτι συνετρίβη ὑπὸ τῆς τρικυμίας· ἀλλὰ παρατηρῶν, διέκρινον αὐτὸ δύο χιλιάδας βήματα μακρὰν τῆς παραλίας· διότι ὁ τραχὺς καιρὸς ἀντὶ νὰ τὸ ἀπολέσῃ, τὸ ἔσωσεν. Ἀπῆλθον νὰ εἰδοποιήσω τὸν διοικητὴν περὶ τοῦ ἀνελπίστου τούτου συμβάντος.

Ἕνεκα τῆς καταστάσεως τῆς θαλάσσης ὁ πλοίαρχός μου μόλις τὴν ἐπαύριον ἠδυνήθη νὰ προσπελάσῃ εἰς τὴν γῆν. Πρὶν δ' ἀναχωρήσωμεν, ἦτον ἀνάγκη νὰ προμηθευθῶμεν ὕδωρ καὶ ξύλα. Ὄχι δὲ μόνον εἴχομεν τὸ ἐλεύθερον νὰ λάβωμεν ὅσα ἠθέλομεν, ἀλλὰ καὶ στρατιῶται προσδιωρίσθησαν

ἵνα κόψωσι δένδρα καὶ ἐξομαλύνωσιν αὐτά. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐγένετο μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, ὥστε εἰς δύο ἡμέρας τὸ πλοῖον ἦτο ἕτοιμον πρὸς θαλασσοπλοΐαν. Ὁ διοικητὴς καὶ ὁ δόκτωρ, οἵτινες ἀμφότεροι ἐνησχολοῦντο περὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, διέταξαν νὰ φέρωσιν εἰς τὸ πλοῖον μεγάλα κιβώτια, περιέχοντα γούνας, κογχύλια, φυτὰ σπάνια, ὀρυκτολογικὰ δείγματα, διευθυνόμενα εἰς πολλὰ συνέδρια σοφῶν, τῶν ὁποίων καὶ αὐτοὶ ἦσαν μέλη. Ἤδη ἐνεχείρισαν ἡμῖν τὰς διὰ τὴν Εὐρώπην ἐπιστολάς των, καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν πλέον μᾶς ἐμπόδιζεν ἵνα περιμένωμεν εἰς τὴν Πούντα-Ἀρέναν, ἐπεβιβάσθημεν τὴν 1 ὕην νοεμβρίου περὶ τὸ ἑσπέρας, ἀφοῦ ἐγκαρδίως εὐχαριστήσαμεν τὸν Δὸν Βερνάρδον Φίλιππον διὰ τὰς ἀγαθότητας αὐτοῦ.

Ἀποπλεύσαντες, εἴχομεν ἐναντίον ἄνεμον· τοιουτοτρόπως ἐδαπανήσαμεν μίαν ὁλόκληρον ἡμέραν διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν ὅρμον τῆς Λορβέδας· ἔπρεπε νὰ διέλθωμεν τὸ στόμιον τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἁγίου Βενεδίκτου. Παρασυρθέντες κατ' ἀρχὰς πρὸς τὴν ξηράν, ὅπου βεβαίως ἠθέλομεν συντριφθῆ, παρουσιάσθημεν τρὶς ἢ τετράκις ἔμπροσθεν τῆς μικρᾶς διόδου, χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν νὰ εἰσέλθωμεν εἰς αὐτήν· ἀλλ ἐν καιρῷ τῆς ἀμπώτιδος, κατωρθώσαμεν εὐτυχῶς νὰ κάμψωμεν τοῦτο τὸ φρικῶδες ἀκρωτήριον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ῥεῦμα κατέστη εἰς ἡμᾶς εὐνοϊκὸν καθὼς καὶ ὁ ἄνεμος, διεπλέομεν τότε τοὐλάχιστον δώδεκα μίλια τὴν ὥραν. Διέβημεν ἄνευ δυσχερείας τὸ δεύτερον στόμιον, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται ὑπὸ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἁγίου Ἰσιδώρου, ἔμπροσθεν τοῦ ὅρμου τοῦ Γρηγορίου, τοῦ ὁποίου αἱ ὄχθαι εἶναι λίαν κατῳκημέναι ὑπὸ τῶν Πωταγόνων. Ἐκάμψαμεν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας τὸ Χρυσόμηλον ἀκρωτήριον, καὶ ἐφθάσαμεν τέλος εἰς τὴν ἀνατολικὴν εἴσοδον τοῦ Μαγγελανικοῦ πορθμοῦ, τοῦ σχηματιζομένου ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῶν Παρθένων ἐκ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς ἐσχατιᾶς τῆς Γῆς τοῦ Πυρός. Ἐμέλλομεν νὰ ὑποφέρωμεν πολλὰς καταιγίδας καὶ μάλιστα τρομερὰν τρικυμίαν· ἀλλὰ ταῦτα εἶναι τὰ συνήθη συμβάντα μεμακρυσμένης θαλασσοπλοΐας, καὶ τελειώνω τὰς σημειώσεις ταύτας κατὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἡ προεμβολὶς τοῦ Παναμᾶ εἰσέρχεται εἰς τὰ μακρὰ κύματα τοῦ Ἀτλαντικοῦ·

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Η ΑΝΘΟΥΛΑ

(Συνέχεια τοῦ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ).

Ναὶ, πολὺ τὴν διεσκέδασα, εἶπε ψυχρῶς ἡ νεᾶνις· ἀλλὰ διατὶ εὑρίσκεσθε μόνοι; ποῦ ἦτον ὁ κόμης δ' - Αἰμόντ;

— Ὁ κόμης δ' - Αἰμόντ; ἀπεκρίθη γελῶν ὁ μαρκήσιος· ὤ! δὲν πηγαίνει ἀκόμη εἰς τὸ θέατρον. Εἶναι παῖς πενταετὴς, ὡραῖος ὡς ὁ ἥλιος, ὁ υἱὸς τῆς μεγάλης αὐτῆς κυρίας· εἶναι χήρα.

— Ἀ! ἐννοῶ! ἔκαμεν ἡ Ἀνθοῦλα, ἀποσύρουσα τὴν χεῖρά της, ἣν ὁ μαρκήσιος προσεπάθει νὰ λάβῃ διὰ μέσου τῶν ῥάβδων τῆς κιγκλίδος.

— Μάλιστα, ὑπῆρξες ἔξοχος, ὡραία μου Ἀνθοῦλα, ἐπανέλαβεν οὗτος ζωηρῶς, δὲν δύναμαι νὰ σοὶ εἴπω πόσους ἐπαίνους σοὶ ἀπηύθυναν· ἐξηντλήθησαν δὶ ἐσὲ ὅλοι οἱ τύποι τοῦ θαυμασμοῦ, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον διὰ τοὺς θριάμβους σου καὶ ἐπανελάμβανον κατ' ἐμαυτόν: Ἡ περίφημος γυνὴ, ἡ μεγάλη καὶ ἔξοχος ὑποκρίτρια, ἐκείνη, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα εὑρίσκεται εἰς ὅλων τὰ στόματα, εἶναι ἡ Ἀνθοῦλα, ὁ ἔρως μου! Ἀλλὰ γνωρίζεις ὅτι γίνεταί τις τρελλὸς ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ χαράν!

Ἀκούσασα τοὺς λόγους τούτους, ἡ Ἀνθοῦλα ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον διὰ τῶν χειρῶν, καὶ ἤρξατο κλαίουσα πικρῶς, διότι ἡ δόξα της αὕτη, ὡς καλλιτεχνητρίας, τὴν ἐτρόμαζεν· ἠνόει ὁπόση ἦν ἡ ἀνυπέρβλητος ἀπόστασις, ἥτις εὑρίσκετο μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης κυρίας, ἣν εἶχε πρὸ ὀλίγου ἰδεῖ καθημένην πλησίον τοῦ μαρκησίου, ἕνεκα τοῦ ἐπαγγέλματός της· ἔλεγε καθ' ἑκυτὴν, μετὰ τρομερᾶς ἀπελπισίας, ὅτι τὸ προτέρημα δὲν παρέχει τοὺς τίτλους, τὰς τιμὰς ἐκείνας τοῦ βαθμοῦ, τὰς ὁποίας προσφέρουσιν εἰς τὰς γυναῖκας τῆς ὑψηλῆς περιωπῆς, καὶ ὅτι ποτὲ δὲν ἤθελεν ἐξισωθῆ πρὸς τὴν κόμησαν δ' - Αἰμόντ, ἐκείνην, πρὸς ἣν ἐφιλοτιμεῖτο ὁ μαρκήσιος δὲ-Ῥιβιὲ νὰ προσφέρῃ δημοσίως τὴν χεῖρα, καὶ πρὸς ἣν ὡμίλουν μεθ' ὑποκλίσεων καὶ σεβασμοῦ, ἐνῷ αὐτὴν, τὴν ἔξοχον τραγῳδίστριαν, τὴν μεγάλην μουσουργὸν, τὴν ἐκάλουν ἁπλούστατα Ἀνθοῦλαν. Ὁ δὲ μαρκήσιος οὐδὲν ἠνόησεν ἐκ τῶν δακρύων τούτων καὶ ἀνεφώνησε μετ' ἐκφράσεως ἡδείας, ἐκπλήξεως: — Τί σοι ἔκαμα δὰ, ψυχή μου; Διατί αὐτὰ τὰ δάκρυα; αὐτὴ ἡ μεγάλη λύπη; Ἤμεθα τόσον εὐτυχεῖς χθὲς καὶ ὅλας τὰς παρελθούσας ἡμέρας· τί λοιπὸν διέτρεξε σήμερον;

Ἡ Ἀνθοῦλα εἶχε ψυχὴν ἐκ τῶν ὑπερηφάνων ἐκείνων καὶ ζηλοτύπων, αἵτινες δὲν ἀποκαλύπτονται· ἐπεθύμει μᾶλλον ν' ἀποθάνῃ ἢ νὰ ὁμολογήσῃ εἰς τὸν μαρκήσιον τὴν αἰτίαν τῆς πικρᾶς ταύτης θλίψεως.

— Οὐδὲν διέτρεξεν, ἀπεκρίνατο ἐναγωνίως, ἀλλὰ καὶ σήμερον ὡς καὶ χθὲς, μετανοῶ διότι εὑρίσκομαι ἐδῶ, μόνη μετὰ σοῦ, καὶ ἀπατῶ τὴν μητέρα μου . . .

— Δὲν μ' ἀγαπᾷς πλέον, Ἀνθοῦλα; διέκοψεν ὁ μαρκήσιος.

— Ἐγώ! εἶπεν αὕτη μεθ' ὁρμῆς καὶ ὑψοῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὡς ἂν ἐλάμβανεν αὐτὸν μάρτυρα δὶ ὅ,τι συνέβαινεν ἐν τῇ καρδίᾳ της, ἐγώ! δὲν σὲ ἀγαπῶ πλέον! . . . . Καὶ ἤθελον ζῇ τότε, καὶ ἤθελον ὑπάρχει ἐν-

ταῦθα! Ἀλλὰ σὺ, Ἐρρῖκε; οἴμοι! ἐνίοτε ἀμφιβάλλω, ἀμφιβάλλω διὰ τὴν ἀγάπην σου . . .

— Παιδίον! ἀνέκραξεν ὁ νέος μετὰ μειδιάματος, θέλεις νὰ σοὶ ἐπαναλαμβάνω ὅ,τι ἀπειράκις σοὶ εἶπον. Σὲ ἀγαπῶ, τὸ γνωρίζεις, σὲ ἀγαπῶ, ὡραία μου Μήδεια, τρυφερά μου Εὐρυδίκη, εὐγενῆ μου Ἐλβίρη . . .

— Ναὶ, ἀγαπᾷς τὴν Ἀνθοῦλαν, εἶπεν αὕτη μετὰ τόνου ἀῤῥήτου μελαγχολίας καὶ πάθους.

Ἡ νὺξ αὕτη ἐτελείωσεν ὡς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι, δηλ. ἐν ἡδείᾳ συνδιαλέξει διὰ μέσου τῆς ζηλοτύπου κιγκλίδος· ἅμα δὲ φανείσης τῆς πρώτης ἀκτῖνος τῆς ἡμέρας, ἡ Ἀνθοῦλα ἐπανῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον, ἐν ᾧ ἡ μήτηρ αὐτῆς ἐκοιμᾶτο, ὑποσχεθεῖσα εἰς τὸν μαρκήσιον νὰ εὑρεθῇ τῇ ἐπιούσῃ εἰς τὴν αὐτὴν συνέντευξιν. Ἀλλὰ τετέλεσται πλέον δὶ ὅλην τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ πρώτου καὶ μόνου της ἔρωτος· ἡ ζηλοτυπία, αἴσθημά τι ἀλαζονείας πικρὸν καὶ βαθὺ, τῇ καθίστων ἀπεχθεῖς τὴν θέσιν, τὴν τέχνην καὶ αὐτὴν τὴν δόξαν της. Δὲν ἐνόει ποσῶς ὅτι ἡ δόξα αὕτη ἦν πρὸ πάντων ἦν ὁ μαρκήσιος ἠγάπα ἐν αὐτῇ, ὅτι ἔβλεπεν αὐτὴν μόνον διὰ μέσου τῆς δόξης ταύτης, καὶ ὅτι ἡ φήμη της ἦτο τὸ μεγαλείτερον αὐτῆς θέλγητρον. Ἐν τῇ νεανικῇ αὐτῆς ἀμαθείᾳ, ἐν τῷ ἀδόλῳ καὶ τῇ ἀφοσιώσει τοῦ ἔρωτός της δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνίδῃ μέχρι τοῦ βάθους τῆς κεκορεσμένης ἐκείνης καρδίας, ἣν γοητεία τοσούτῳ μεγάλη ἠδυνήθη μόνη νὰ ἀνεγείρῃ ἐκ τῆς ἀδυναμίας της. Ὁ Καλδερὼν ἐνόησε, μετὰ βαθείας θλίψεως, ὅτι ἡ Ἀνθοῦλα ἀηδίασε διὰ τὴν τέχνην της καὶ ὅτι ἠδιαφόρει πλέον διὰ τὰς χειροκροτήσεις, αἵτινες ἄλλοτε κατέστησαν αὐτὴν τοσούτῳ εὐτυχῆ καὶ ὑπερήφανον. Ἐμάντευσε τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς νεάνιδος διατρέχοντα, ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ ἐκβάλῃ αὐτὴν τῆς καταστάσεως ταύτης, μηδὲ διὰ τίνων μέσων νὰ τὴν ἰατρεύσῃ. Ἡ δὲ Ἄννα Μύλλερ ἦττον διορατικὴ, περιωρίζετο νὰ ἀγρυπνῇ ἐπὶ τῆς θυγατρός της μετὰ ἀνησύχου τινὸς μερίμνης κατὰ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ μαρκησίου.

Ἑσπέραν τινὰ ὁ Καλδερὼν εἶχεν ἐπαναγάγει τὴν Ἀνθοῦλαν εἰς τὴν οἰκίαν της μετὰ μίαν τῶν παραστάσεων ἐκείνων τῆς *Μηδείας*, αἵτινες ἀείποτε προὐξένουν εἰς αὐτὴν νέους θριάμβους. Ἡ νεᾶνις ἦτο ὠχρὰ, ῥεμβάζουσα, καὶ μ' ὅλους αὐτῆς τοὺς ἀγῶνας δὲν ἠδύνατο νὰ κρύψῃ ἀλγεινήν τινα καὶ ὀδυνηρὰν ἀπασχόλησιν· ἐκαθέσθη εἰς τὴν τράπεζαν χωρὶς νὰ εἴπῃ τι καὶ δὲν ἤγγισέ τι ἐκ τοῦ φαγητοῦ, ὅπερ κατὰ τὴν συνήθειαν παρέθεντο εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἡ Ἄννα Μύλλερ ἐξῆλθε κατά τινα στιγμὴν, ὁ δὲ Καλδερὼν ἐπλησίασε τὴν νεάνιδα καὶ μετά τινα στιγμὴν σιωπῆς, τῇ εἶπεν.

— Ὁ Μαρκήσιος δὲ-Ῥιβιὲ δὲν ἦτον εἰς τὸ θέατρον ἀπόψε;

Ἡ Ἀνθοῦλα ἐσκίρτησεν. Ἐνόησεν ὅτι ὁ Καλδερὼν ἐμάντευσε τὸ αἴτιον τῆς θλίψεώς της, καὶ βαθὺ ἐρύθημα ἐκάλυψε τὸ πρόσωπόν της, ὅπερ ἐπανῆλθε πάλιν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν προτέραν θανατηφόρον ὠχρότητα.

— Τὸν ἀγαπᾷς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον; ἐπανέλαβεν ὁ Καλδερὼν μὲ τόνον ἀνέκφραστον θλίψεως καὶ συμπαθείας.

— Ναὶ, τὸν ἀγαπῶ! ἀπεκρίθη ἡ Ἀνθοῦλα.

Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν στιγμὴν εἰσῆλθεν ἡ Ἄννα Μύλλερ, κρατοῦσα ἐπιστολήν. Ταύτην δὲ εἶχε κομίσει εἰς ὑπηρέτης φέρων τὰ οἰκόσημα τοῦ μαρκησίου δὲ-Ῥιβιέ· ἐπεγράφετο εἰς τὴν Ἀνθοῦλαν καὶ κατὰ τὴν παραγγελίαν ἔπρεπε νὰ τῇ ἐγχειρισθῇ μυστικῶς· ἀλλ' ἡ θαλαμηπόλος, εἰς ἣν ὁ ὑπηρέτης εἶχεν ἐμπιστευθῆ αὐτὴν, ἔσπευσε νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν δέσποινάν της περὶ τοῦ μυστηρίου τούτου. Ἡ ἀθλία μήτηρ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀποσφραγίσῃ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην μήτε νὰ ῥίψῃ αὐτὴν εἰς τὸ πῦρ ὡς τὰ λοιπὰ ἐρωτικὰ γραμμάτια, ἀλλ' ἐνεχείρισεν αὐτὴν εἰς τὴν θυγατέρα της καὶ ἐκαθέσθη ἐνώπιόν της, περιμένουσα μετ' ἀγωνίας δεῖγμά τι ἐμπιστοσύνης, στιγμήν τινα ἀφοσιώσεως καὶ φιλικῆς διακοινώσεως. Ἡ Ἀνθοῦλα, τρέμουσα, ἐκπεπληγμένη, πληχθεῖσα ὑπ' ὀλεθρίου προαισθήματος, ἐπλησίασε πρός τινα λυχνίαν, πρὸς τὴν ἄλλην τῆς αἰθούσης ἄκραν, καὶ ἀνέγνω μετὰ δυνατῶν τῆς καρδίας παλμῶν.

« Φιλτάτη μου, τετέλεσται πλέον δὶ ὅλας τὰς
» ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς μου, δὶ ὅλην τὴν εὐτυ-
» χίαν μου· διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ σὲ ἀφήσω:
» ἡ ἀνακαλοῦσά με διαταγὴ ἔφθασε πρὸ ὀλίγου
» ἐκ Γαλλίας. Δὲν ἤθελον ὑπακούσει ἂν διάγγε-
» λός τις τοῦ κόμητος-δουκὸς δὲν μοι ἐκοινο-
» ποίει ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀφήσω τὴν Μαδρίτην ἐν-
» τὸς εἰκοσιτεσσάρων ὡρῶν. Οἱ φίλοι μοι προσε-
» πάθησαν ὅπως ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασιν ταύ-
» την ὁ ὑπουργὸς καί μοι προέτειναν ἐν μέσον
» ὅπερ ἀπεποιήθην· ἀπεποιήθην νὰ μείνω εἰς τὴν
» Ἱσπανίαν νυμφευόμενος τὴν κόμησαν δ-Αἰμόντ.
» Ἀναχωρῶ, Ἀνθοῦλα, ἀναχωρῶ τεθλιμμένος,
» ἀπηλπισμένος, μὴ διαβλέπων ἕτερον τέρμα
» εἰς τοὺς πόνους μου ἢ τὸ τέλος ἑνὸς ἔρωτος,
» ὅστις θὰ μ' ἀκολουθήσῃ μέχρι τοῦ τάφου. Εἴθε
» ὁ θάνατος νὰ μ' ἐλευθερώσῃ μετ' ὀλίγον ἀπὸ ζω-
» ὴν τοσούτῳ ὀδυνηράν! Σὺ δὲ, Ἀνθοῦλά μου,
» τρέξε κατόπιν τῆς εἱμαρμένης σου· ἔσο ὡραία,
» λατρευομένη, εὐτυχὴς, καὶ μὴ λησμόνει ποτὲ
» τὸν ἀτυχῆ σου Ἐρρῖκον!

» Υ. Γ. Θὰ μείνω εἰκοσιτέσσαρας ὥρας εἰς
» τὴν Γουαδαλαξάραν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δουκὸς
» τοῦ Ἰνφαντάδου. Ἂν ἐλάμβανον παρὰ σοῦ μίαν
» λέξιν, ἕνα τελευταῖον ἀποχαιρετισμὸν, τοῦτο
» ἤθελεν εἶναι ἀκόμη μία στιγμὴ εὐδαιμονίας
» εἰς τὴν θλιβεράν μου ζωήν. »

Ἡ Ἀνθοῦλα ἔμενεν ἐπὶ ἓν λεπτὸν ἀκίνητος, τὸ βλέμμα προσηλωμένον ἔχουσα ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ὠχρίασε καθ' ὑπερβολήν· ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο σημεῖον προὐδίδε τὴν ἔκπληξιν καὶ τὴν ἀπελπισίαν της. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς καὶ ὁ Καλδερὼν ἐσίγων καὶ Ἄ-

ρετήρουν αὐτὴν μετ' ἀνησυχίας· αὕτη ἐπανῆλθε πρὸς αὐτοὺς, ἐκαθέσθη τὸ φαινόμενον πρᾶεῖα καὶ ἐφάνη σκεπτομένη· ἔπειτα δ' αἴφνης εἶπε στραφεῖσα πρὸς τὸν Καλδερών.

— Ἰδοὺ συμπληροῦται ἐν καὶ ἥμισυ ἔτος ἀφ' ὅτου εὑρίσκομαι εἰς τὸ θέατρον· ἐκέρδισα πολλὰ χρήματα, δὲν εἶναι οὕτως;

— Βεβαιότατα—ἀπεκρίθη ἐκεῖνος ἐκπλαγεὶς διὰ τὴν ἐρώτησιν—ἐπεστατήσαμεν ἐπιμελῶς διὰ τὰ συμφέροντά σου, ἔλαβες ὅλην τὴν μερίδα, ἥτις σοι ἀνῆκεν ἐκ τῶν προσόδων τοῦ θεάτρου τοῦ Σταυροῦ, κατέθεσα διὰ σὲ τετρακοσίας χιλιάδας ῥεάλια παρὰ τῷ φίλῳ μου δὸν-Φαβρικίῳ-Μορένῳ.

— Τόσον καλλίτερον! εἶπεν ἡ Ἀνθοῦλα·—εἶναι διὰ τὴν μητέρα μου.

— Εἶναι διὰ σὲ, τέκνον μου, εἶναι ἡ προίξ σου, ἀνέκραξε συγκεκινημένη ἡ Ἄννα Μύλλερ.

— Ἔχει προῖκα καλλιτέραν—εἶπεν ὁ Καλδερὼν μειδιῶν·—εἶναι τὸ προτέρημά της.

Μετά τινας στιγμὰς ἐσήμανε μεσονύκτιον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Σωτῆρος, καὶ ὁ Καλδερὼν ἠγέρθη.

— Εἶναι ἀργὰ, εἶπε. — Ἡ Ἀνθοῦλα εἶναι κουρασμένη ἀπὸ τὴν παράστασιν, διὸ ἀποσύρομαι. Ἐς. αὔριον, δόνα-Ἄννα. . . Καλὴν νύκτα, τέκνον μου, ἐς αὔριον.

Ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ· ἡ Ἀνθοῦλα ἔστη πρὸ αὐτοῦ καὶ εἶπε μετὰ φωνῆς συγκεκινημένης τείνουσα αὐτῷ τὰς χεῖρας:

— Ἰγιαίνετε!

Οὗτος δὲ ἡσπάσθη τὴν χεῖρα ταύτην, καὶ αἰσθανόμενος αὐτὴν ψυχρὰν καὶ τρέμουσαν, ἐψιθύρισε:

— Πτωχὴ Ἀνθοῦλα!

Καὶ ἀπῆλθεν. Ἡ νεᾶνις ἔμεινεν ἐπί τινας στιγμὰς ὀρθία, ἐστηριγμένη ἐπὶ τῆς τραπέζης· ἡ Ἄννα Μύλλερ ἐθεώρει αὐτὴν μετ' ἀνησύχου ἐνδοιασμοῦ καὶ τῇ εἶπε.

— Κόρη μου, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη;

— Αὔριον, μῆτέρ μου, θὰ μάθετε τί εἶναι — ἀπεκρίθη ἔχουσα τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ σφίγγουσα τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ βελοῦδον τοῦ στήθους της.

Κατὰ τὸ σύνηθες, αἱ δύο γυναῖκες συμπροσηυχήθησαν καὶ μετὰ τοῦτο κατεκλίθησαν. Ἡ Ἄννα Μύλλερ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀποκοιμηθῇ. Τότε ἡ Ἀνθοῦλα, ἥτις δὲν ἐξεδύθη, ἠγέρθη ἠρέμα. Ἀσθενὲς φῶς διεδίδετο ἐν τῷ εὐρυχώρῳ θαλάμῳ ἐκ τινος νυκτικῆς λυχνίας τεθειμένης ἐπὶ μονοποδίου· τὰ βαρέα δαμασκηνὰ παραπετάσματα, καταβιβασμένα περὶ τὴν κλίνην τῆς Ἄννης Μύλλερ, ἠμπόδιζον ταύτην τοῦ νὰ ἀκούσῃ τὰ ἐλαφρὰ βήματα τῆς Ἀνθούλας καὶ τὸν μικρὸν κρότον, ὃν προὐξένησεν αὕτη ἀνοίγουσα τὸ κιβώτιον, ὅπερ περιεῖχε τὰ πολύτιμα κοσμήματα αὐτῆς καὶ ἑκατοντάδα δουβλονίων Ἱσπανικῶν. Ἡ νεᾶνις ἔλαβε δρᾶκα χρυσοῦ καὶ τὸ μαργαροκόλλητον περιδέραιον, δῶρον τῆς βασιλίσσης τῆς Ἱσπανίας· μετὰ τοῦτο ἐγονυπέτησε παρὰ τοὺς πόδας τῆς κλίνης τῆς μητρός της καὶ τὴν ἀπεχαιρέτησε διὰ σιγανῶν λυγμῶν. Μετὰ δὲ μίαν στιγμὴν, κατέβη, ἔσυρε τοὺς βαρεῖς μοχλοὺς τῆς θύρας, καὶ ἀπῆλθεν ἀφήσασα τὴν θύραν ἠνεῳγμένην ὄπισθέν της.

Εὑρίσκοντο τότε εἰς τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ ἔτους, ὁ βορρᾶς προὐξένει δριμεῖαν ἐπιῤῥοὴν καὶ ἐφύσα εἰς τὰς ἐρήμους ἀγυιάς· δριμὺ ψῦχος διεδέχθη τὴν χλιαρὰν θερμότητα τοῦ ἡλίου τοῦ νοεμβρίου, καὶ, ἕνεκα τοῦ κακοῦ τούτου καιροῦ, οὐδεὶς εὑρίσκετο ἔξω, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐρασταὶ καὶ οἱ κλέπται. Ἡ Ἀνθοῦλα, κεκαλυμμένη διὰ τοῦ πέπλου της, ἐβάδιζε ταχέως καὶ χωρὶς νὰ βλέπῃ ὀπίσω της· ἡ σιωπὴ αὕτη, ἡ νὺξ αὕτη δὲν τὴν ἐφόβιζον, οὐδ' αὐτὸς ὁ θάνατος ἤθελε φοβίσει αὐτὴν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Εὑρίσκετο ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς καταστάσεως τοιαύτης, καθ' ἣν ὅλα τὰ δευτερεύοντα αἰσθήματα ἐξαφανίζονται· ἐσυλλογίζετο μόνον περὶ ἐκείνου, ὃν ἀπήρχετο ἵνα εὕρῃ, περὶ ἐκείνων, οὓς ἐγκατέλειπε, καὶ οἵτινες ἔμελλον νὰ ἐξυπνίσωσι τῇ ἐπαύριον ἐν τῇ ἀνησυχίᾳ καὶ θλίψει. Οὐδὲ μίαν στιγμὴν ἐπόθησε τὰς ἐπιτυχίας της, τὸ ἀπολεσθὲν στάδιόν της. Περιεπλανήθη ἐν τούτοις μέχρι τῆς πρωΐας κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀγκαλίας, καὶ κατὰ τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, παρετήρησεν ἐπὶ τέλους ἓν τῶν ὀχημάτων ἐκείνων, ἅτινα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁμιλοῦμεν, ἐμισθοῦντο διὰ μικρὰς περιηγήσεις καὶ περεῖγον τοὺς ξένους εἰς τὰ περίξ τῆς Μαδρίτης.

Ἡ Ἀνθοῦλα ἀνέβη ἐπὶ τῆς βαρείας ἁμάξης καὶ, θέσασα δουβλόνιον εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ἁμαξηλάτου, τῷ εἶπε:

— Πηγαίνομεν εἰς τὴν Γουαδαλαζάραν.

ΣΤ'.

ΤΕΛΟΣ ΛΑΜΠΡΟΥ ΟΝΕΙΡΟΥ.

Τῇ αὐτῇ ἑσπέρᾳ ὁ Κ. δὲ-Ῥιβιὲ ἀνεπαύετο τεθλιμμένος καὶ μόνος ἔν τινι τῶν θαλάμων τοῦ παλατίου τοῦ Ἰνφαντάδου· εἶχε δὲ ἀφιχθῇ ἀπὸ πρωΐας εἰς Γουαδαλαζάραν, κουρασμένος, ὑποφέρων τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Ὁ πρὸς τὴν Ἀνθοῦλαν ἔρως του δὲν ὡμοίαζε πρὸς τοὺς ἄλλους του ἔρωτας, ἀλλ' ἦν αἴσθημα ζωηρότερον, ἀφιλοκερδέστερον καὶ ἀγνότερον. Ναὶ μὲν, κεκρυμμένος τις σκοπὸς ἀπάτης εὑρίσκετο εἰς τὸ βάθος ὅλων τούτων, ἀλλ' ἠγάπα τοσούτῳ ὥστε ἐπερίμενε καὶ ἐνεκαρτέρει εἰς τὰ προσκόμματα. Ἠχαριστήθη ἐκ τῶν συνεντεύξεων ἃς ἔκαμνεν εἰς τὸ κιγκλιδωτὸν παράθυρον, ἐλπίζων νὰ κερδίσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν περιπαθῆ καὶ ἀγρίαν ἐκείνην κόρην, ἥτις τῷ ἔλεγε τοσούτῳ τρυφερῶς ὅτι τὸν ἠγάπα καὶ ἥτις τῷ ἠρνεῖτο τὴν μικροτέραν χάριν. Ἡ εἰς Γαλλίαν ἀνακαλοῦσα αὐτὸν διαταγὴ τὸν ἐκτύπησεν ὡς κεραυνός· δὲν ἔσχε τὴν γενναιότητα νὰ ὑπάγῃ ἵνα ἀποχαιρετήσῃ τὴν Ἀνθοῦλαν,

ἀλλὰ προὐτίμησε νὰ τῇ γράψῃ, καὶ δέον ἵνα τὸ εἴπωμεν, δὲν ἐπόθει τὰς ἐλπίδας ἃς εἶχε συλλάβει, ἀλλὰ τὰς τρυφερὰς καὶ καθαρὰς συγκινήσεις, ἃς τῷ ἔδιδεν ὁ ἔρως τῆς γυναικὸς ταύτης, τοσούτῳ ἐξόχου διὰ τὸ προτέρημά της, διὰ τὴν φήμην της, τοσούτῳ ἁπλῆς καὶ ἀξιολατρεύτου εἰς τὰς νεανικὰς αὐτῆς ἕξεις. Ἐγνώριζε δὲ ὅτι ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀπουσία ἔμελλον νὰ ἰατρεύσωσι τὴν πληγὴν ταύτην· ἀλλ' ἐν τοσούτῳ ἔπασχε καὶ ὠνειροπόλει θλιβερὰ περὶ τῶν τρόπων τοῦ νὰ θεραπεύσῃ ταχέως τὸ πάθος τοῦτο, περὶ οὗ δὲν εἶχε πλέον τί νὰ κάμῃ.

Ὁ δοὺξ-τοῦ-Ἰνφαντάδου παρ' ᾧ εἶχε μείνει δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν Γουαδαλαζάραν· ὅθεν ὑπεδέξατο αὐτὸν ὁ ἐπιτρόπος, ὅστις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποσυρθῆ ἀφ' οὗ παρέθετο τὸ γεῦμα. Ἀπέλυσε τὸν οἰκέτην, ὅστις ἦλθε νὰ τῷ προσφέρῃ τὰς θεραπείας του, καὶ διετήρησε παρ' αὐτῷ μόνον τὸν Σιαβίλλην, τὸν Γάλλον θαλαμηπόλον του, ὅστις τὸν συνώδευεν ἐν ἀποστάσει.

Ἡ ἑβδόμη ὥρα ἐκτύπησεν εἰς τὸ ἐν τῷ τοίχῳ κρεμάμενον ὡρολόγιον.

— Σιαβίλλη—εἶπεν ὁ μαρκήσιος—εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶνε καμμία ἐπιστολὴ δι' ἐμέ;

— Τοὐλάχιστον δὲν ἔφθασε καμμία ἀπὸ ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας ἀφ' ὅτου ἐπῆγα νὰ πληροφορηθῶ· παρήγγειλα, ἂν φθάσῃ τι πρᾶγμα, νὰ ἀναβῶσι πάραυτα· μόλον τοῦτο, ἂν ὁ Κ. Μαρκήσιος ἐπιθυμεῖ, ὑπάγω νὰ ἐρωτήσω ἀκόμη.

— Ὄχι, Σιαβίλλη, ὄχι κατὰ τὸ παρὸν, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμήν. Πόσον ἡ ἑσπέρα αὕτη εἶναι μακρά! . . . κρυόνω. . .

Ὁ Σιαβίλλης ἀνεκίνησε τοὺς ἀνημμένους ἄνθρακας ἐν τῇ ἀργυρᾷ θερμάστρᾳ καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν μαρκήσιον τὴν ἀρωματικήν του κύστιν.

Μετὰ ἓν λεπτὸν ἡ θύρα ἐκρούσθη ἐλαφρῶς.

— Ἡ ἐπιστολή της.—ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος μετά τινος παλμοῦ, καὶ ἐπορεύθη ὁ ἴδιος πρὸς τὸν τοσούτῳ ἀνυπομόνως περιμενόμενον ἄγγελον, ἀλλ' εὐθὺς ὠπισθοδρόμησεν ἔκθαμβος καὶ ἐτραύλισεν.—Ἡ Ἀνθοῦλα.

Καὶ τὴν λέξιν ταύτην προέφερε μετὰ τοιαύτης ἐκφράσεως, ὥστε ἡ νεᾶνις ἐστάθη ψυχρὰ καὶ παγωμένη. Ἐπεκράτησεν ἐπὶ στιγμὴν σιωπὴ, διαρκούσης τῆς ὁποίας ὁ Σιαβίλλης ἔφυγε κρυφίως· ὁ δὲ μαρκήσιος ἔλαβε τὸν καιρὸν νὰ συνέλθῃ εἰς ἑαυτὸν καὶ ἤρχισε ταυτοχρόνως νὰ μειδιᾷ διὰ τὸ πρῶτον του κίνημα.

— Ὡραία μου Ἀνθοῦλα—ἀνεφώνησε πλησιάζων αὐτὴν—εἶσαι σὺ, εἶσαι ἀληθῶς σύ. . . . Δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω τοσαύτην εὐδαιμονίαν.

Αὕτη δὲ ἔπεσε τρέμουσα καὶ ἐξηντλημένη ἐπί τινος ἕδρας καὶ ἐγονυπέτησε.—Ἀγαπητή μου φίλη—ἐπανέλαβεν ἐκεῖνος—πῶς ἠδυνήθης νὰ ἔλθῃς οὕτω νὰ μὲ ἀποχαιρετήσῃς; Δὲν ἤλπιζον. . .

— Νὰ σ' ἀποχαιρετήσω; ἐπανέλαβε παραδόξως μειδιῶσα.

— Ἀνθοῦλα μου ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος—ἠθέλησες νά μοι δώσῃς ἀκόμη μίαν στιγμὴν εὐτυχίας εἰς τὴν ζωήν αὐτήν. Ὦ! πόσον σοι εὐχαριστῶ. Ναὶ, ἀγάπη μου, μίαν νύκτα εὐτυχίας, καὶ δὲν παραπονοῦμαι πλέον διὰ τὴν τύχην μου. . . . Θὰ μένῃ ἀρκετὸν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐνθυμήσεως διὰ νὰ πληρώσῃ ὁλόκληρον ζωήν. . .

Ἡ Ἀνθοῦλα ἀπηλλάγη ἀποτόμως τῶν κρατουσῶν αὐτὴν χειρῶν καὶ εἶπε μετ' ἐξάψεως.—Ἀλλ' ἂν ἠνούμεθα διὰ παντός; . . .

— Διὰ παντός; ἀνέκραξεν ὁ μαρκήσιος μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως.

— Ναὶ—ἐπανέλαβεν αὕτη ἐπέχουσα τοὺς ὡραίους της ὀφθαλμοὺς ἐπ' αὐτοῦ—ναί· σὲ ἀγαπῶ καλλίτερον παρὰ τὴν δόξαν μου, τὴν εὐτυχίαν μου, τὴν μητέρα μου. . . . Ἔφυγον, ἐγκατέλειψα τὰ πάντα. . . Θὰ σ' ἀκολουθήσω εἰς Γαλλίαν πανταχοῦ. . . .

Καὶ τὰς λέξεις ταύτας εἰποῦσα, ἐστήριξε τὴν κεφαλήν της ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ μαρκησίου καὶ ἀνελύθη εἰς δάκρυα.

Ἀνθοῦλά μου, ἀνεφώνησεν οὗτος θλίβων αὐτὴν εἰς τὰς ἀγκάλας του μετὰ περιπαθοῦς κινήσεως· ἔπειτα δὲ ὠπισθοδρόμησε καὶ ἐκαθέσθη εἰς ἀπόστασίν τινων βημάτων.

Ἐγένετο ἐπὶ μίαν στιγμὴν σιωπή. Ὁ Κ. δὲ-Ῥιβιὲ ἐθεώρησε μετά τινος ὀξύτου καὶ τύφλεως συνειδότος, ἅτινα κατεκυρίευσαν τὸ πάθος του, τὸ τόσῳ εὐγενὲς, ἁγνὸν καὶ ἀφοσιωμένον ἐκεῖνο πλάσμα. Ἠσθάνετο ὅτι ἤθελε κάμει πρᾶξιν ἄτιμον ἂν ἐλάμβανεν αὐτὴν ὅτε παρεδίδετο εἰς αὐτὸν καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ μόνος τῇ ἐπαύριον· ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἠνόησε τὴν θέσιν του, ὅτι ἦτο ἀδύνατον εἰς αὐτὸν νὰ παραλάβῃ τὴν Ἀνθοῦλαν, ὅτι ὁ ἔρως του, ὅσῳ φλογέρος καὶ ἂν ἦτο, δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ πράξῃ τὴν θυσίαν πάσης ἄλλης εὐτυχίας, πάσης ἄλλης φιλοδοξίας, καὶ ἔσχε τὴν τιμιότητα νὰ ὁμολογήσῃ αὐτὸ μετ' εἰλικρινείας:

— Ἀνθοῦλα — εἶπε μετὰ ταραχῆς δεινῆς — σὲ ἀγαπῶ καὶ θά σοι δώσω τὸ μεγαλείτερον τεκμήριον τοῦ ἔρωτός μου ἀποποιούμενος τὴν θυσίαν, ἣν ἠθέλησα νά μοι κάμῃς. Θὰ ἀναχωρήσῃς πάραυτα διὰ τὴν Μαδρίτην, διότι δὲν δύναμαι νὰ σε ἀπαγάγω, οὔτε νὰ σε ἀφήσω ἐδῶ αὔριον μόνην καὶ ἠτιμασμένην.

Αὕτη ἐθεώρησε αὐτὸν ἀτενῶς καὶ δὲν ἀπεκρίθη· ἐφαίνετο ὅτι δὲν τὸν ἐνόησεν. — Ἄκουσον — ἐπανέλαβεν ὁ νέος μετὰ τρόπου ἡσύχου καὶ ταπεινώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς — δὲν δέχομαι τὴν ἀφοσίωσίν σου, διότι εἶμαι τίμιος, καὶ διότι δὲν θέλω νὰ θυσιάσω τὴν ζωήν σου, τὸ λαμπρόν σου μέλλον, εἰς τὸ πάθος τὸ ὁποῖον ἔχω διὰ σέ. Δὲν δύναμαι προσέτι νὰ σοι δώσω παρ' ἐμοὶ θέσιν ἀξίαν σοῦ. Ἀνθοῦλα, δὲν δύναμαι νὰ σε νυμφευθῶ, καὶ δὲν θέλω νὰ σε παραλάβω ὡς ἐρωμένην μου. Μὲ ἐννοεῖς;

— Μάλιστα — ἀπεκρίνατο ἐγερθεῖσα.

Ἦτο λίαν ὠχρὰ, ἀλλ' ἡ ἀπαθὴς φυσιογνωμία της οὐδὲν ἀπεκάλυπτεν ἐκ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῆς συμβαινόντων. Ὁ μαρκήσιος, τεταραγμένος, ἐκστατικὸς, ἠσθάνθη ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐξασθενήσασαν τὴν ἀπόφασίν του, ἔλαβε πόθον διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ἣν πρὸ ὀλίγου ἠρνήθη, καὶ ἐπανέλαβε ταπεινοτέρᾳ τῇ φωνῇ:

— Μίαν ἡμέραν, Ἀνθοῦλα, θὰ μὲ ἐπέπληττες ἴσως διότι σὲ ἐφύλαξα· ἡ ζωή σου ὅμως εἶναι πολὺ ὡραία, ὥστε νὰ ἐπιθυμήσῃς νὰ τὴν δώσῃς εἰς ἐμὲ μόνον. . . Ὕπαγε, Ἀνθοῦλα, ἐπίστρεψον εἰς τὴν τύχην, εἰς τὴν δόξαν. Σὲ ἀγαπῶ ἀρκετὰ ὥστε νὰ σε ἀφήσω.

— Μὲ ἀγαπᾶς, ἐπανέλαβεν ἡ νεᾶνις μετὰ φωνῆς συντετριμμένης, καὶ κατέλαβον αὐτὴν τὰ δάκρυα· ἐνόει μετά τινος τρόμου, αἰσχύνης καὶ ἀπελπισίας ὅτι ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρως ἦν ἰσχυρότερος τῆς τύψεως, τῆς τιμῆς. — Ὦ Θεέ μου, — ἐψιθύρισε — μὲ σώζεις.

Ὁ μαρκήσιος ἐθεώρησεν αὐτὴν καὶ ἠσθάνθη ἀδυνατοῦσαν τὴν καρδίαν του. Ὁ κίνδυνος τῆς θέσεως ταύτης τὸν ἐτρόμαξεν· ἐφοβήθη μὴ δὲν δυνηθῇ νὰ μείνῃ τίμιος ἀνὴρ ἐπὶ τέλους· χωρὶς νὰ τολμήσῃ νὰ προφέρῃ μίαν μόνην λέξιν, ἐσήμανε ζωηρῶς. Ὁ Σιαβίλλης ἐφάνη πάραυτα.

— Εἰπὲ νὰ ζεύξωσι τὸ ὄχημά μου· θὰ ἐπαναφέρῃς τὴν κυρίαν εἰς Μαδρίτην — εἶπεν ὁ Κ. δὲ-Ῥιβιέ.

Ὁ θαλαμηπόλος ὑπεκλίνατο καὶ ἐξῆλθεν. Ἡ δὲ Ἀνθοῦλα ἔμεινεν ὀρθία στηριζομένη ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ὁ μαρκήσιος βήματά τινα ἀπ' αὐτῆς· ἀμφότεροι ἐσίγων. Μετὰ παρέλευσιν δέκα λεπτῶν, ἅτινα ἀναμφιβόλως ἐφάνησαν αὐτοῖς ὁλόκληρος αἰωνιότης ἀγωνιῶν καὶ πόνων, τὸ βῆμα τῶν ἵππων ἀντήχησεν ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῆς αὐλῆς. Τότε δὴ ὁ μαρκήσιος ἐτόλμησε νὰ πλησιάσῃ· εἶχε τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Ὑγίαινε, Ἀνθοῦλα — εἶπεν — ὑγίαινε διὰ παντός· εἴθε νὰ σε παρηγορήσῃ ἡ δόξα, ἔσο εὐτυχὴς καὶ εὐδαίμων! . . Ὁ λαὸς θὰ σε περικυκλόνῃ πολὺν καιρὸν, θὰ σε θαυμάζῃ καὶ θὰ σοι προσφέρῃ τὰς ὑποκλίσεις του· ἔχεις ἐνώπιόν σου μακρὸν καὶ λαμπρὸν μέλλον.

Ἐσιώπησε, κατακυριευθεὶς ὑπὸ τῆς ὁρμῆς καὶ σφοδρότητος τῆς συγκινήσεώς του. Ἡ δὲ Ἀνθοῦλα ὕψωσε πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμούς· ἔπειτα δὲ, χωρὶς οὐδ' ἕνα λόγον νὰ εἴπῃ ἔσφιγξεν ἐπὶ τῆς καρδίας της τὴν χεῖρα, ἣν ἔτεινε πρὸς αὐτὴν ὁ μαρκήσιος καὶ ἐξῆλθε μεθ' ὁρμῆς. Ὁ Κ. δὲ-Ῥιβιὲ, καταπεπληγμένος, τὴν καρδίαν ἔχων πληγωμένην, ἀνεφώνησε μετὰ πικρᾶς τινος λύπης:

— Ἀνθοῦλα! ἀγαπητή μου Ἀνθοῦλα! ἆ, ἔλαβα μίαν βάρβαρον γενναιότητα. . .

Ἀλλ' ἐκείνη δὲν ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους. Μετὰ ἓν λεπτὸν τὸ ὄχημα ἐκυλίετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Μαδρίτης

Τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης, ἡ Ἀνθοῦλα, κατηφὴς, βεβαρυμένη, θνήσκουσα, εἰσήρχετο εἰς τὴν οἰκίαν της. Ἡ Ἄννα Μύλλερ καὶ ὁ Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα εἶχον ἀγρυπνήσει καθ' ἅπασαν τὴν νύκτα. Ἔδραμον πρὸς αὐτὴν, καὶ ἡ νεᾶνις, ἰδοῦσα αὐτοὺς προσερχομένους, ἔκλινε τὰ γόνατα. Ἡ ἀθλία μήτηρ ἀνήγειρε τὸ τέκνον της καὶ ἐνηγκαλίσθη αὐτὸ κλαίουσα· ὁ Καλδερὼν ἔλαβε τὰς χεῖράς της καὶ ἐβοήθησεν αὐτὴν διὰ νὰ ἀναβῇ εἰς τὴν αἴθουσαν. Ἡ Ἀνθοῦλα ἐκαθέσθη, τὸ μέτωπον στηρίζουσα ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ τὸ πρόσωπον ἔχουσα κεκρυμμένον ἐν τῷ ὑπὸ δακρύων διαβρόχῳ ῥινομάκτρῳ της. Ἡ Ἄννα Μύλλερ, μὲ τὴν κεφαλὴν χαμηλωμένην, τὰς χεῖρας ἡνωμένας, ἐθεώρει αὐτὴν μετὰ κατηφοῦς ἀναισθησίας καὶ ἐκστάσεως.

— Τέκνον μου, — εἶπε τέλος ὁ Καλδερὼν μετ' ἀγῶνος — ἔπραξες ἓν μέγα σφάλμα, ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν δὲν τὸ ἔμαθε κανείς. . . ἐπανῆλθες ἐγκαίρως. . . . Ἀνάλαβε τὸ θάρρος σου, ἡ μήτηρ σου σοὶ συγχωρεῖ, καὶ εὑρίσκεται ἀκόμη πολλὴ δόξα καὶ εὐτυχία εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον.

Ἡ Ἀνθοῦλα ἐδράξατο τῆς χειρὸς τῆς μητρός της, καὶ ἠσπάσθη αὐτὴν κλαίουσα· μετὰ τοῦτο δὲ, ὑψοῦσα πρὸς τὸν οὐρανὸν βλέμμα σκυθρωπὸν καὶ δηλοῦν ἀπόφασιν ζοφερὰν καὶ ἀκλόνητον, εἶπεν:

— Ὁ κόσμος· τὸν ἀπαρνοῦμαι· ποτὲ δὲν θὰ με ἐπανίδωσιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς. . . Τὸ στάδιόν μου ἐδῶ ἐτελείωσε. . . μῆτέρ μου, ἐπανῆλθον διὰ νὰ σ' ἀποχαιρετήσω. . .

— Καὶ ποῦ θέλεις νὰ ὑπάγῃς; ἀνεβόησεν ὁ Καλδερὼν, πληγεὶς ὑπὸ θλίψεως ἅμα τε καὶ ἐκπλήξεως.

— Εἰς τὸ μοναστήριον — ἀπεκρίθη ἡ νεᾶνις· — εἰς τὸν Θεὸν μόνον θέλω ν' ἀφιερώσω τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς μου.

— Ὦ· κόρη μου, — ἀνέκραξεν ἡ Ἄννα Μύλλερ· — τὸν ἠγάπας λοιπὸν πολὺ, αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον;

— Ὅσον εἶναι ἄξιος νὰ ἀγαπᾶται, μῆτερ μου — ἀπεκρίθη μετ' ἐκφράσεως ἀῤῥήτου εἰλικρινείας ἀδόλου καὶ ὑπερηφανείας — καὶ τῷ δίδω ἤδη τελευταίαν περὶ τούτου ἀπόδειξιν.

. . . . . .

Ἡ Ἀνθοῦλα εἰσῆλθε τῇ ἐπιούσῃ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Καρμηλιτῶν, καὶ εἰς διάστημα ὀκτὼ ἡμερῶν δὲν ὡμίλουν περὶ ἄλλου τινὸς ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἢ περὶ τοῦ παραδόξου τούτου γεγονότος. Ἡ Ἄννα Μύλλερ ἀπεχωρίσθη ἀνδρείως τὴν θυγατέρα της· ἐνόησε πλέον ὅτι ἡ τοσούτῳ βαθέως τραυματισθεῖσα ψυχὴ ἐκείνη δὲν ἠδύνατο ἄλλως νὰ παρηγορηθῇ ἢ διὰ τῆς θρησκείας. Μολονοτοῦτο δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιστῇ ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν θλῖψιν τὴν προξενηθεῖσαν ὑπὸ τοιαύτης ἀπωλείας· ἀπέθανε, κληροδοτήσασα τὸ ἀριστούργημα τοῦ Μύλλερ εἰς τὸν Καλδερὼν, καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς Μαδρίτης. Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔτους, ἡ Ἀνθοῦλα ἐχειροτονήθη μοναχή. Ὁ δὲ Καλδερὼν-δελὰ-Βάρκα ἔκλαυσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὸ ἀντικείμενον τοῦ τελευταίου ἔρωτός του. Πολλάκις εὕρισκον αὐτὸν καθ' ἑσπέραν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν καρμηλιτῶν, μὲ τὰ δύο γόνατα ἐπὶ τῶν πλακῶν καὶ τὸ μέτωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν του· — ἤκουε φωνήν τινα, ἥτις ὑψοῦτο ἐκ τοῦ χοροῦ, ὁμοία πρὸς τὴν φωνὴν τῶν ἀγγέλων ὑμνούντων τὸν Θεὸν εἰς τὰς σκηνάς.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ)

Γ. Λ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

ΥΓΙΕΙΝΗ.

(ΠΕΡΙ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ.)

(Συνέχεια.)

Κάλυμμα τῆς κεφαλῆς. — Οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι εἰς ἐξαιρετικὰς μόνον περιστάσεις ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν, τοῦτέστιν ἐν πολέμῳ, ἐν περιηγήσει, ἐν ἀσθενείᾳ· τὸ αὐτὸ ἔπραττον καὶ οἱ Γαλάται. Ἐπὶ τῆς βασιλείας δὲ Καρόλου τοῦ ὀγδόου εἰσήχθη γενικῶς ἡ χρῆσις τῆς ἀναδέσμης.

Ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ ἀναγκαιοτάτη εἶναι ἡ προφύλαξις τῆς κεφαλῆς πρὸ πάντων ἕνεκα τῶν συχνῶν πτώσεων τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ ἀσταθοῦς βαδίσματος, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ μὴ πιέζηται ἡ κεφαλὴ διὰ τῆς μεγάλης σφίγξεως τῆς ἀναδέσμης. Τὸ κάλυμμα μεγαλειτέρου παιδίου ὀφείλει νὰ εἶναι ἐλαφρὸν, ὡς παραδείγματος χάριν πῖλος ἐξ ἀχύρου ἢ ἐκ διαφόρων ὑφασμάτων· ἀλλὰ τὴν νύκτα πρέπει τὸ κάλυμμα νὰ εἶναι ἐξ ὑφάσματος λεπτοῦ δεδεμένου διὰ ταινίας ὑπὸ τὸν πώγωνα. Ἐν τῇ ἐφηβικῇ ἡλικίᾳ διακριτέα ἀπ' ἀλλήκων τὸ κάλυμμα τῆς ἡμέρας καὶ τὸ τῆς νυκτός. Ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν χρῆσις τοῦ ὑψηλοῦ *καπέλλου*, εἶναι ἀνεπιτυχής· διότι τὸ καλυμμα τοῦτο βαρὺ καὶ ἄχαρι καλύπτει ἀτελέστατα τὴν κεφαλὴν, δὲν δύναται νὰ προφυλάξῃ καλῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, δὲν προφυλάττει τὰ ὦτα καὶ πιέζει τὸ μέτωπον. Τὰ ἡμέτερα *φέσια* καίτοι ἔχοντα ἐλλείψεις τινὰς εἰσὶ πολὺ προτιμότερα τῶν *καπέλλων*. Ὁμοίως καὶ οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐν χρήσει πῖλοι ἐξ ἀχύρου ἢ ἐλαφρῶν ὑφασμάτων εἰσὶ προτιμότεροι. Ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐὰν δὲν ἐσυνείθισεν ὁ ἔφηβος ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας νὰ κοιμᾶται μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν πρέπει νὰ περιτυλίξῃ τὴν κεφαλήν του διὰ βαμβακεροῦ ὑφάσματος. Οἱ γέροντες ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι πλέον κόμην πρέπει νὰ προφυλάξωσι κάλλιον τὴν κεφαλήν των ὥστε νὰ ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ κεφαλαλγίαν ἀκατάπαυτον, ἀπὸ χρονικὴν συνάγχην, ἀπὸ ὀδονταλγίαν, ἀπὸ ἐξασθένησιν τῆς ὁράσεως καὶ ἀπὸ ὀφθαλμίαν δυσίατον· τὴν νύκτα δὲ οἱ γέροντες πρέπει νὰ φορῶσιν καλύπτραν βαμβακεράν. Περὶ τῶν καλυμμάτων τῶν γυναικῶν ἐν καιρῷ ἡμέρας δὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν τι, διότι ταῦτα συνεχῶς μεταβάλλονται κατὰ τὴν *μόδαν*, μετὰ τῆς ὁποίας ἡ ὑγιεινὴ οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν· εὐτυχῶς ὅμως ἡ μακρὰ καὶ πυκνὴ κόμη τῶν γυναικῶν ἀπαλλάττει αὐτὰς ἐν μέρει ἀπὸ ἀσθενειῶν, τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἡ μεταβολὴ τῆς ἀτμοσφαίας καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ ψύχους.

Λαιμοδέτης. — Ἡ συνήθεια τοῦ λαιμοδέτου εἶναι νεωτάτη, ἀρχομένη μόλις ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος· πολλοὶ λαοὶ ἰδίως θερμῶν κλιμάτων, ὡς οἱ ἀνατολικοὶ, δὲν παρεδέχθησαν αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο αἱ φλογώσεις τοῦ φάρυγγος καὶ τοῦ λάρυγγος εἰσὶ παρ' αὐτοῖς σπανιώτατα. Οἱ σκληροὶ καὶ δύσκαμπτοι λαιμοδέται, πιέζοντες τὸν λαιμὸν, προξενοῦσι πολλὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς γέροντας, διότι ἡ πίεσις αὕτη δυκσολεύει τὴν κυκλοφορίαν εἰς τὰς φλέβας καὶ ἀρτηρίας τοῦ λαιμοῦ, καὶ οὕτω παράγεται πληθώρα ἢ αἱμορῥαγία τοῦ ἐγκεφάλου· διὰ τοῦτο οἱ λαιμοδέται πρέπει νὰ εἶναι μαλακοὶ καὶ νὰ προξενῶσι θερμότητα.

Ἐνδύματα τοῦ κορμοῦ καὶ τῶν μελῶν. — Οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ μετεχειρίσθησαν καὶ μεταχειρίζονται ἐνδύματα πλατέα, ἐξ ἐναντίας δὲ οἱ Εὐρωπαῖοι πρὸ πολλῶν αἰώνων ἀκαταπαύστως στενεύουσι τὰ ἐνδύματά των ὥστε νὰ ἐφαρμώσωσιν αὐτὰ ἐντελῶς ἐπὶ τοῦ σώματός των. Ἡ μᾶλλον ἐνδιαφέρουσα μεταβολὴ ἡ εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ χρῆσις τῶν ἀσπρορρούχων· ἡ συνήθεια αὕτη ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἢ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, μόλις μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἐτῶν ἐγενικεύθη· ἕνεκα δὲ τῆς χρήσεως τῶν ἀσπορρούχων ἠλαττώθη ἡ χρῆσις τῶν λουτρῶν, ἅτινα ἐν τῇ ἀρχαιότητι καθίστοντο ἀναγκαιότατα· διότι παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐχρησίμευον ταῦτα διὰ νὰ ἀπαλλάττωσι τὸ δέρμα ἀπὸ πάσης ῥυπαρότητος παραγομένης ἐκ τῆς ἀδήλου διαπνοῆς, ὅπερ τὴν σήμερον κατορθοῦται διὰ τῶν ἀσπορρούχων.

Ὑποκάμισον. — Τὸ κυριώτερον τῶν ἀσπορρούχων εἶναι τὸ ὑποκάμισον, οὗτινος τὸ σχῆμα ποικίλλεται καθ' ἑκάστην· κατασκευάζεται ἐκ λινοῦ ἐκ κανάβεως καὶ ἐκ βάμβακος, καὶ ὀφείλει νὰ μὴ εἶναι οὔτε πολὺ λεπτὸν οὔτε πολὺ χονδρόν. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὑποκαμίσου πρέπει νὰ εἶναι συχνοτάτη δύω ἢ καὶ τρεῖς φορὰς τὴν ἑβδομάδα· πρέπει δὲ, τὸ ἐν καιρῷ νυκτὸς ὑποκάμισον νὰ εἶναι διάφορον τοῦ ἐν καιρῷ ἡμέρας, διότι τοιουτοτρόπως φορεῖ τις πάντοτε τὸ ὑποκάμισον στεγνὸν καὶ ἀπηλλαγμένον τῶν παραγομένων ἐκ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ δέρματος ῥυπαροτήτων

Βρακίον.—Τὸ βρακίον χρησιμεύει διὰ νὰ σκεπάσῃ τὴν κοιλίαν καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος. Ἡ συνήθεια τοῦ νὰ ἐξαρτᾶται τὸ βρακίον δι' ἱμάντων ἀπὸ τῶν ὤμων εἶναι πολὺ πρωτιμοτέρα τῆς

συνηθείας τοῦ δένειν τὸ βρακίον κάτωθεν τοῦ θώρακος διὰ ζώνης· διότι τοιουτοτρόπως ἀπαλλαττόμεθα ἐκ πολλῶν δυσαρέστων συνεπειῶν, ὁποῖα εἶναι ἡ πίεσις τῆς βάσεως τοῦ θώρακος, ἡ κώλυσις τῆς ἐλευθέρας αὐτοῦ ἀναπτύξεως, ἡ δυσκόλευσις τῆς ἀναπνοῆς, καὶ ἡ διατάραξις τῆς χωνεύσεως. Τὸ πλατὺ βρακίον ἔχει ἄλλα δυσάρεστα, διότι δι' αὐτοῦ εἰσέρχεται ἀὴρ ψυχραίνων τὸ σῶμα.

Ἐσώβρακον.—Χρησιμεύει διὰ τὴν καθαριότητα, διότι ἀπορροφᾷ τὰς ῥυπαρότητας τὰς προερχομένας ἐκ τῆς ἐκκρίσεως τοῦ δέρματος καὶ οὕτω φυλάττει καθαρὸν τὸ βρακίον, τὸ ὁποῖον εἶναι συνήθως ἐξ ἐριούχου ὑράσματος μὴ πλυνομένου συνεχῶς.

Ὑπενδύτης. (Γελέκι) — Τοῦτο ἐκπληροῖ ὡς πρὸς τὸν θώρακα ὅ,τι ἐκπληροῖ τὸ βρακίον ὡς πρὸς τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος.

Ἔνδυμα.—Τὸ ἔνδυμα χρησιμεύει διὰ προφυλάξεις τοιαύτας ὁποίας καὶ ὁ ὑπενδύτης, ἀλλὰ γενικωτέρας καὶ ἐπωφελεστέρας, διότι σκεπάζει τὸν θώρακα καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν καὶ συγχρόνως τὴν μέσην, τοὺς ὤμους καὶ τὰ ἄνω μέλη τοῦ σώματος. Ἡ μόνη εἰς τὸ ἔνδυμα ἔλλειψις ὑπάρχει ὅτι αἱ χειρίδες αὐτοῦ εἶναι στενόταται.

Ἐπενδύτης. — Ἐπειδὴ ἐν καιρῷ ψύχους καὶ αἰφνιδίας μεταβολῆς τῆς θερμοκρασίας τὸ ἔνδυμα μόνον δὲν ἐξαρκεῖ νὰ προφυλάξῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ ψύχους τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐφευρέθη ὁ ἐπενδύτης, ὅστις κατασκευάζεται κοινῶς ἐξ ἐριούχου ὑράσματος, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται καὶ ἕτερον ὕφασμα διὰ νὰ κατασήσῃ αὐτὸ παχύτερον καὶ θερμότερον. Ἐν τῇ διακεκαυμένῃ ζώνῃ μεταχειρίζονται τὸν ἐπενδύτην δι' ἄλλον σκοπόν· κατασκευάζουσιν αὐτὸν πλατύτατον ἐκ μαλλίου λευκοῦ λεπτοῦ καὶ μαλακοῦ διὰ νὰ ἀπομονώσῃ τὸ σῶμα καὶ νὰ προφυλάξῃ αὐτὸ ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου.

Χειρόκτια.—Αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες ἔχουσιν ἰδιαίτερα ἐνδύματα. Διὰ τὰς χεῖρας εἶναι τὰ χειρόκτια προωρισμένα νὰ προφυλάξωσι τὴν μαλακότητα καὶ λεπτότητα τοῦ ὀργάνου τῆς ἁφῆς, καὶ συγχρόνως νὰ διατηρῶσι ἐναντίον τοῦ δρυμέως ψύχους τὸ δέρμα τῶν μερῶν τούτων, ἐπὶ τῶν ὁποίων παράγονται ἐκ τοῦ ψύχους πληγαὶ μέγιστον προξενοῦσαι πόνον.

Περικνημίδες.—Τούτων χρῆσις γίνεται γενικὴ· ὁ προορισμὸς αὐτῶν εἶναι πρῶτον νὰ προφυλάττωσι τὰς κνήμας καὶ τοὺς πόδας ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ψύχους καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς ἀτμοσφαίρας, καὶ δεύτερον νὰ ἀπορροφῶσι πάσας τὰς ῥυπαρότητας τὰς παραγομένας ἐκ τῶν ἐκκρίσεων τοῦ δέρματος εἰς τὰ κάτω μέλη. Ὀφείλει δέ τις συγχνότατα νὰ μεταλλάξῃ αὐτά.

Ὑποδήματα.—Αὐτὰ εἶναι προωρισμένα νὰ προφυλάττωσι τοὺς πόδας ἀπὸ ἐξωτερικὰς προσβολὰς καὶ νὰ ὑποστηρίζωσι τὴν ἰσορροπίαν τοῦ σώματος. Πρέπει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ εἶναι στερεά, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὀλίγον εὔκαμπτα, νὰ μὴ εἶναι δὲ πολὺ στενά, διότι τότε προξενοῦσι τύλους.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΚΤΗΝ ΕΠΤΑΕΤΗ ΦΑΣΙΝ ΗΛΙΚΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΖΩΗΣ.

(Συνέχεια ἀριθ. ΙΕ.)

7ον. Ὥριμος ἡλικία. — Ἀπὸ τοῦ 43ου—49ου ἔτους. — Ἡλικία τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀποκτᾶν. — Ἡλικία τῆς σοφίας καὶ τοῦ λόγου. — Ἡ ἀγάπη τῆς ἰδιοκτησίας, ἥτις ἤρξατο κατὰ τὴν προηγουμένην ἐποχὴν, κρατύνεται νῦν ἔτι μᾶλλον. Φθάσας εἰς ταύτην τὴν φάσιν, ἥτις ἐστὶν ὁ ἀπογειότατος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀστὴρ, ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει ὅλας τὰς ἡδονὰς, τὰς ἐπιτυχίας, ὥσπερ γνωρίζει τὰς λύπας καὶ τοὺς ῥεμβασμούς. Λαμβάνει ἐν γένει ἑαυτῷ θέσιν τινά· ἀποκτᾷ πλοῦτον διὰ τῆς ἐργασίας του, ὀφείλει πλέον νὰ ἐπαναπαυθῇ. Ὁ λόγος λέγει αὐτῷ ὅτι πρέπει νὰ ἀπολαύῃ τῶν κεκτημένων, ἀναμιμνήσκει ὅτι τὰ ἔτη ἄρχονται βαυύνοντα τὴν κεφαλήν του, καὶ ὅτι ἡ ἡλικία τῆς ἐπιστροφῆς δὲν εἶναι μεμακρυσμένη, προσκολλᾶται εἰς τὰς ἡσύχους οἰκογενειακὰς ἀπολαύσεις, τὰς μόνας, αἵτινες δὲν συνεπάγονται λύπας. Τότε, σκέπτεται ὀρθῶς ἐὰν ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τοῦ λόγου, εἶναι σοφὸς, ἐὰν ἀφιερώσῃ τὴν πεῖράν του εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του, καὶ εἰς τὴν παρασκευὴν μέλλοντος εὐτυχοῦς δι' αὐτά. Ἡ εὐτυχία, ἣν ὑφίσταται ἐπὶ τῇ ἀξίᾳ ἐκτελέσει τοῦ σταδίου του διὰ τῆς προμηθείας ὠφελίμων τῇ ἐπικρατείᾳ πολιτῶν, ἔσται ἡ ἡδυτέρα αὐτοῦ ἀνταμοιβή. Ἐὰν, ἀλησμονῶν τὰ καθήκοντα, ἅπερ τὸν καθιστῶσιν ἀλληλέγγυον τῆς κοινωνίας, φέρεται ἄλλως, ἡ πικρία καὶ αἱ θλίψεις ἔσονται ἡ ποινή του.

8ον. Παρακμάζουσα ἡλικία.—Ἀπὸ τοῦ 50ου—56ου ἔτους. — Ἡλικία τῶν σκέψεων. — Τὸ προβλεπτικὸν, ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀναπαύσεως χαρακτηρίζουσι ταύτην τὴν φάσιν τῆς ὑπάρξεως. Ὁ ἄνθρωπος, ἐξηντλημένος ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν του, ἀποτυχὼν πολλάκις τῶν ἐλπίδων του, ἐπανέρχεται πολλάκις κεκμηκὼς ἀπὸ τὸ ταξείδιον τῆς ζωῆς· ἔχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως. Εὐτυχὴς ἐὰν δύναται νὰ ἀποκτήσῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὰ μέσα τῆς εὐζωΐας καὶ ἡσυχίας. Τὰ αἰσθητὰ πάθη δὲν κατισχύουσι πλέον τῆς ψυχῆς τοῦ πεντηκοντούτους, οὕτινος τὰς πράξεις διευθύνουσιν ὁ λόγος καὶ ἡ φρόνησις· ἄλλοτε ἦν τολμηρὸς, ἐπιχειρηματίας, θρασὺς μάλιστα, νῦν ὅμως περιεσκεμμένος, ψοροδεὴς καὶ ἐνεργῶν μεθ' ὑπερβολικῆς ἐπιφυλάξεως. Ἐπωφελεῖται ἐκ τῶν τοῦ παρελθόντος μαθημάτων, ὅπως διευθύνῃ τὸ μέλλον. Ἡ φαντασία του ψυχροῦται, τὸ πνεῦμα ἀπόλλυσι τὴν ζωηρότητα αὐτοῦ, τὴν εὐχροιάν του. — Αἱ τρίχες ὑπολευκαίνονται, αἱ ῥυτίδες ἄρχονται ἐκοιλαινόμεναι, τὸ σῶμα ἐξασθεναύμενον· αἱ αἰσθήσεις ἀμβλύνονται, χάνουσι τὴν ἁβρότητά των. Ὁ φθάσας εἰς τὴν ἡλικίαν ταύτην πρέπει νὰ ἀναμνησθῇ ὅτι προσεγγίζει εἰς τὸ γῆρας, καὶ ὅτι, ἐὰν θέλῃ νὰ ἐλαττώσῃ τὰς τοῦ γήρατος ἀσθενείας, πρέπει νὰ ᾖ ἐγκρατὴς εἰς πάντα, ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία νὰ συμβουλεύωσι καὶ νὰ διατάττωσιν εἰς αὐτὸν τοῦτο.

9ον. Πρῶτον γῆρας. — Ἀπὸ τοῦ 57ου—63ου ἔτους· ἡλικία τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν θλίψεων. — Αἱ φροντίδες, αἱ ἀνησυχίαι, ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος, αἱ πικρίαι τοῦ παρόντος πληροῦσι ταύτην τὴν ἐννάτην φάσιν, ἣν δυνάμεθα νὰ θεωρῶμεν ὡς τὸ θέρος τῆς ζωῆς. — Αἱ δυνάμεις παρακμάζουσιν, ἡ καρδία ψυχραίνεται, αἱ τρίχες λευκαίνονται, οἱ ὀδόντες πίπτουσι, τὸ σῶμα λυγίζεται, ἡ εὐθυμία ἀπόλλυται καὶ ὁ χαρακτὴρ γίνεται σπουδαῖος. Τότε κατὰ τὴν κρᾶσιν τοῦ ἀτόμου, κατὰ τὰν κοινωνικὴν θέσιν του, κατὰ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγιείας ἢ τῆς ἀσθενείας, ἡ ὕπαρξις παρέρχεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἥσυχος, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον βεβιασμένη. Αἱ ὡραῖαι ἡμέραι τοῦ παρελθόντος ἐπανέρχονται εἰς τὴν μνήμην. Τότε ἦν νέος, πλήρης δυνάμεως καὶ ὑγιείας· νῦν, εἶναι γέρων, ἀσθενὴς καὶ εἰς ἀπείρους ὑποκείμενος ἀδιαθεσίας· εἶχεν ἡμέρας ἑορτασίμους, ὥρας διαχύσεως· οὐδὲν νῦν περιπλέον ἐκ τῶν ὡραίων τούτων ἡμερῶν, πλὴν τῆς θλίψεως, ἥτις περιτρώγει, καὶ ἣν ἀδύνατον νὰ ἀποδιώξωμεν· οὐδέν . . . φεῦ! Λῦται αἱ μεμακρυσμέναι ἀναμνήσεις καταπολιορκοῦσιν ἐπιμόνως τὴν ἰδέαν τοῦ ἑξηκοντούτους, ἀπορροφῶσιν ὁλοκλήρους ὥρας, τὸν ἐνασχολοῦσι καὶ τὸν θλίβουσιν. Αἱ ἡδοναὶ ἐσβέσθησαν πλέον, ὁ ἔρως . . . Ὁ ἔρως. Εἰς ταύτην τὴν λέξιν, τὴν ἀναμιμνήσκουσαν αὐτῷ τοσοῦτον ὡραίας στιγμὰς, τὸ ἄτομόν του σκιρτᾷ! . . . ὤ! Ὁ ἔρως . . . . ἡ νεότης ψιθυρίζει μετὰ μειδιάματος ἀδυναμίας ἐπὶ τῶν χειλέων του . . . ἡ νεότης . . . ὁ ἔρως! Εἶτα κύπτει θλιβερῶς, καὶ ἀπὸ τὸ ἐστενοχωρημένον στῆθός του ἀφίησι μακρὸν ἀναστεναγμόν. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἐπανερχόμεναι ὀχληραὶ ἀναμνήσεις, ὅπως ἐπασχολήσωσι τὴν ἰδέαν του, διεγείρωσι τὰς θλίψεις του. Αὕτη ἡ ἐννάτη φάσις τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἡ μᾶλλον κοπιώδης, ἐπειδὴ, ἀφ' ἑνὸς αὕτη προσεγγίζει τῇ νεότητι, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸ γῆρας· ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι εἰσέτι γέρων, ἀλλ' αἰσθάνεται ὅτι ἑκάστη ἡμέρα τῷ ἁφαρπάζει τὰ προνόμια τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας. Εἰς τὴν ἑπομένην ἡλικίαν θὰ ἐννοήσῃ ὅτι τὸ ἄτομόν του τελειόνει ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι ὑπόκειται, καθὼς καὶ ὅλα τὰ ὄντα, εἰς τοὺς ἀμεταβλήτους τῆς φύσεως νόμους.

10ον. Δεύτερον γῆρας. — Ἀπὸ τοῦ 64ου—70ου ἔτους. — Ἡ γενικὴ φυσιογνωμία ταύτης τῆς δεκάτης φάσεως ἔχει μεγάλην μετὰ τῆς προηγουμένης ὁμοιότητα· ἡ μόνη διαφορὰ ὑπάρχει ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀδυναμιῶν, τῶν κόπων, καὶ δυσαρεσκειῶν. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ γέροντος γίνεται δυσχερέστατος· ἡ σκυθρωπὴ του διάθεσις ἀποκαθίστησιν αὐτὸν ἀπαιτητικώτερον· διατάττει καὶ θέλει ταχέως νὰ ὑπακούηται· ὀργίζεται, ἀγανακτεῖ, ἐὰν βραδύνωσι νὰ ὑπακούσωσιν αὐτῷ. — Ὁ κύκλος τῶν ἡδονῶν του, τῶν τέρψεών του στενοῦται ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Ἐν τοσούτῳ ἡ ἡδονὴ τῆς τραπέζης τῷ μένει ἀκόμη, ἐνόσῳ τὰ πεπτικὰ αὐτοῦ ὄργανα ἐν καλῇ εὑρίσκονται κατάστασει· ἡ ἡδονὴ τοῦ περιπάτου, ἐνόσῳ αἱ κνῆμαί του ἀπηλλαγμέναι εἰσὶ τοῦ κόπου καὶ τῶν πόνων· ἡ ἡδονὴ μιᾶς κοινωνίας φίλων, συμπαθούντων πρὸς τὸν χαρακτῆρά του, μεθ' ὧν συνδιαλέγεται περὶ τῶν τέρψεων τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν πικριῶν τοῦ παρόντος, ἐὰν δύναται νὰ κάμῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ φίλους. — Ὁ ἑβδομηκοντούτης εἶναι ἐνίοτε ἀνεξίθρησκος, φθονερὸς, ἐπικρίνει τὴν νεότητα, ἥτις διασκεδάζει, ἐπειδὴ δὲν δύναται νὰ συμμερισθῇ τὰς διασκεδάσεις αὐτῆς· εὑρίσκει αὐτὴν ἄσωτον, τεταραγμένην, ἐπειδὴ θέλει νὰ τὴν βλέπῃ οἰκονόμον καὶ χαλήνιον ὡς αὐτόν· ἀλησμονεῖ ὅτι ὑπῆρξε νέος καὶ ὅτι αἱ διασκεδάσεις αὗται αἵτινες τῷ εἶναι ὀχληραὶ ἦσαν ποτὲ αἱ ἑαυτοῦ· ὁ ἐγωϊσμὸς εἰσχωρεῖ εἰς ἁπάσας αὐτοῦ τὰς πράξεις. — Αἱ νοεραὶ αὐτοῦ δυνάμεις ἐλαττοῦνται, αἱ ἐνέργειαι τοῦ σώματός του βραδύνουσι, τὰ ἐντόσθιά του γίνονται ἀκνηρὰ, τὰ μέλη του σκληρύνονται, τὸ σῶμά του λυγίζεται, αἱ δυνάμεις του ἐλαττοῦνται καθ' ἡμέραν, βαδίζει πρὸς τὸ ἔσχατον γῆρας· Ὅπως προλάβῃ τὰς ἀταξίας τῆς ὑγιείας του, περιστοιχίζεται ἀπὸ φροντίδας μικρολόγους· ἀναφέρει τὸ πᾶν εἰς ἑαυτὸν, ὀλίγον προσέχων εἰς τοὺς ἄλλους, ἀφ' ὧν τοὐλάχιστον ἀπαιτεῖ τὰς μεγαλειτέρας περιποιήσεις. Ὑποκείμενος εἰς πολλὰς ἀδιαθεσίας καὶ ἀδυναμίας, θέλει νὰ πιστοποιήσῃ ἡμᾶς ὅτι δὲν εἶναι ἰσχυρῶς προσκεκολλημένος εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἐν τοσούτῳ, μολονότι εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου ἐστὶν, προσηλοῦται εἰς αὐτὴν καὶ φοβεῖται νὰ τὴν ἀφήσῃ.

11ον. Ἀπὸ τοῦ 71ου—91. — Ἡ ἡλικία τῆς δυσπιστίας, καὶ παρὰ τοῖς πολλοῖς τῆς καυχησιλογίας. Αἱ αἰσθήσεις εἶναι λίαν ἐξησθενισμέναι καί τινες μάλιστα ἐξέλιπον. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἐσχατογήρου δὲν βλέπουσιν εὐκρινῶς τὰ ἀντικείμενα· κατὰ τὰ τὰ ὦτα εἶναι δυσήκοοι, ὥστε λίαν ἰσχυρῶς πρέπει νὰ ὁμιλήσῃς, ἵνα ἀκουσθῇς. Ἐπειδὴ ἡ ἀβεβαιότης τῶν αἰσθήσεων καθίστησιν αὐτὸν ὑποκείμενον εἰς πολλὰς πλάνας, δυσπιστεῖ εἴς τε τὸν ἑαυτόν του καὶ ἔτι μᾶλλον εἰς τοὺς ἄλλους. Παρὰ τοῖς πλείστοις τούτων ἐγείρεται ὁ ἐγωϊσμὸς, καὶ ἀγαπῶσι νὰ ὑπερεγκωμιάζωσι τὸ

παρελθόν των· γίνονται μεγαλείτεροι, γενναιότεροι, πλουσιώτεροι, τακτικώτεροι ἢ ὅτι ὑπῆρξάν ποτε, προσθέτουσιν εἰς τὴν ζωὴν των ἐπεισόδια οὐδέποτε ὑπάρξαντα· λέγουσιν ἑαυτοὺς μᾶλλον τὴν ἡλικίαν προκεχωρημένους, ἢ ὅτι εἰσὶ πραγματικῶς· καὶ ἅπαν τουτὶ πράττουσιν, ὅπως ἐφελκύσωσι σέβας, ὅπως τύχωσι θωπευτικῶν λόγων διότι ἀγαπῶσι τὸν ἔπαινον, καὶ ἡ περιφιλαυτία των κολακεύεται ἀπὸ τὸ σέβας, ὅπερ τοῖς ἀποδίδουσιν.

12ον. Μακροβιότης. — Ἀπὸ τοῦ 92ου — 98ου ἔτους. — Ἡλικία τῆς ἀδιαφορίας. Οἱ δύο πόλοι τῆς ζωῆς, ἡ παιδικὴ ἡλικία καὶ τὸ βαθὺ γῆρας, προσεγγίζουσι, συγχέονται· ἀλλ' ὑπάρχει αὕτη ἡ διαφορά, ὅτι παρὰ τῇ μὲν τὸ πᾶν αὔξεται καὶ ἀναπτύσσεται, ἐν ᾧ παρὰ τῇ ἄλλῃ τὸ πᾶν ἀπόλλυται καὶ βαίνει εἰς τὴν καταστροφήν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ταύτης τῆς φάσεως, ὁ γέρων γίνεται παλίμπαις· ὑποχρεούμεθα νὰ στηρίζωμεν τὰ κλονούμενα βήματά του, νὰ ἐπαγρυπνῶμεν εἰς τὰς ἀνάγκας του, καὶ νὰ πληρῶμεν αὐτάς, ὥσπερ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς. Ἅπασαι αἱ αἰσθήσεις εἶναι ἱκανῶς ἐξησθενημέναι· ἡ ὅρασις ταράττεται· ἡ ἀκοὴ ἀπαιτεῖ ἰσχυράν τινα πληξιν, ὅπως καταλάβῃ καὶ διακρίνῃ τοὺς ἤχους· ἡ αἰσθητικότης ἐλαττοῦται, τὸ σῶμα μαραίνεται, ψυχραίνεται· Ἡ νοερὰ ζωὴ εἶναι σχεδὸν εἰς τὸ μηδὲν περιωρισμένη· ὥστε ὁ γέρων φθάσας εἰς τὰ τελευταῖα τῆς ὑπάρξεως ὅρια, δὲν ζῇ πλέον, ἀλλὰ ζῇ φυτικὴν ζωὴν, ἀπὸ ταύτην δὲ τὴν κατάστασιν τῆς ἀδρανείας τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ θέλει ὑπὸ μόνου τοῦ θανάτου διακοπῆ.

13ον. — Ἀπὸ τοῦ 98ου — τοῦ 105 ἔτους καὶ ἐπέκεινα. Αὕτη ἡ παράτασις τῆς ζωῆς, εἰ καὶ ἧττον σπανία ἢ ὅτι θεωροῦσιν αὐτὴν, εἶναι ἐξαίρεσις ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ· αὕτη ἀπαιτεῖ συνθήκας ἠθικάς τε καὶ φυσικὰς συγκεκολλημένας εἰς μικρότατον ἀριθμὸν ἀτόμων. Κατὰ ταύτην τὴν φάσιν τὴν τελευταίαν ὅλων, ἡ ἀκοὴ, ἡ ὄψις, ἡ ἁφὴ, ἡ ὄσφρησις, καὶ ἡ γεῦσις ἀποκλείονται διαδοχικῶς τῶν ἐξωτερικῶν ἐντυπώσεων· τὸ ἄτομον φαίνεται ξένον εἰς πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ· φθάνει εἰς ταύτην τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν μηδαμινότητα, ἣν καλοῦσι *παιδικὴν ἡλικίαν τῶν γερόντων*. Ἡ ζωὴ, φῶς μόνον εἶναι ἐξηντλημένον, ἀσθενῆ διαχέον λάμψιν, ἐκπνέον βαθμηδὸν μέχρις οὗ σβεσθῇ. Τὸ παιδίον γεννᾶται ἄνευ τῆς γνώσεως, καὶ ὁ ἑκατοντούτης ἀποθνήσκει ὁμοίως, διότι, κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας δὲν γνωρίζει τὴν ὑπαρξίν του.

Οἱ ἑκατοντούτες; φθάνουσι, διὰ τῶν διαδοχικῶν καὶ κανονικῶν μεταβάσεων, εἰς ταύτην τὴν μακροβιότητα, ἥτις ἐστὶν ἓν προνόμιον τοῦ ὀργανισμοῦ των· ὁ μεγαλείτερος ἀριθμὸς σβέννυται, ἀφοῦ διέλθῃ τὴν ἑκατοντάδα τινῶν ἐτῶν· ὁ δὲ μικρότερος ζῇ ἔτη τινὰ περιπλέον· τελευταῖον, τινὲς ἐκτείνουσι τὸ στάδιόν των μέχρις ἑνὸς αἰῶνος καὶ ἑνὸς τετάρτου αὐτοῦ, μέχρις ἑνὸς καὶ ἡμίσεως. Ἀλλ' αὗται αἱ ἐξαιρέσεις εἰσὶν ἀπολύτως σπάνιαι καὶ ὑποκείμεναι εἰς ἀμφιβολίαν. Ὡς πρὸς τὰς ὑπάρξεις δὲ διακοσίων καὶ τριακοσίων ἐτῶν, πρέπει νὰ ἀπορρίψωμεν αὐτὰς εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν μύθων. Οἱ φυσιολόγοι καὶ οἱ σπουδαῖοι τῶν ἀνθρώπων, ἀρνοῦνται τὴν ἀκρίβειαν καὶ πραγματικότητα τούτων, καὶ σκέπτονται ὀρθῶς, ὅτι εἶναι ἠπατημένοι οἱ λέγοντες τοῦτο καὶ ὅτι ὑπάρχει λάθος ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τῶν ἐτῶν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

Κ. ΠΛΗΘΩΝΙΔΗΣ.

ΠΕΡΙ ΑΝΕΞΙΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΝ ΤΗι ΑΝΑΤΟΛΙΚΗι ΕΚΚΛΗΣΙΑι.

ΥΠΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΣΤΟΥΡΤΖΑ.

Ἡ ἀλήθεια ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἔννοιαν δὲν δύναται ἄλλως νὰ ἐκδηλωθῇ, εἰ μὴ ὡς ἡ παράστασις τῆς ὑπάρξεως τῶν ὄντων. Ἡ ἀλήθειά ἐστιν ἀπόλυτος μόνον ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀρχὴ πάσης ὑπάρξεως. Πρὸς τὸν ἄνθρωπον δὲ ἡ ἀλήθεια καὶ πᾶσα ἄλλη ἀφῃρημένη ἰδέα ἐστὶν ἀείποτε σχετικὴ διά τε τὰς ἀπείρους διαστάσει, τῆς οὐσίας, ἣν αὕτη ἐμφαίνει, καὶ διὰ τὰ στενὰ ὅρια, ἐν τοῖς τῶν ὁποίων περιορίζονται αἱ δυνάμεις τοῦ παρατηρητοῦ. Τὰ ὅρια ταῦτα συνεστάλησταν ἔτι μᾶλλον μετὰ τὴν ἀρχικὴν πτῶσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐπεκτείνονται δὲ ἢ συνέλκονται κατὰ μέτρον τῆς ἠθικῆς τελειότητος ἑκάστου. Ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ὀργανικῶς βεβλαμμένος, εἴτε ἐξησθενικὼς ὑπὸ τῆς καταχρήσεως, εἴτε ἐπιπροσθούμενος ὑπὸ πυκνῶν καὶ κακοποιῶν χυμῶν, μήτε νὰ ἀποβλέψῃ μήτε νὰ ὑποφέρῃ δύναται τὸ ὀξὺ τοῦ ἡλίου φῶς. Ἡ ἀκτὶς ἐνεργεῖ ἐπὶ τοῦ τοιούτου ὀργάνου σχετικῶς μόνον, τὸ ἀμυδρὸν καὶ ὠχρὸν φῶς τοῦ λύχνου ἀρκεῖ, ἵνα θαμβήσῃ τοὺς εἰς τὰ σκότη τῆς εἰρκτῆς ἐθισθέντας ὀφθαλμούς. Παρὰ ταῦτα δὲ ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἐγκαυχηθῇ ὅτι γινώσκει τὴν ἀλήθειαν, παρ' ἐφ' ὅσον πράττει σύμφωνα τῇ δικαιοσύνῃ ἀπαραλλάκτως ὅπως ἐν τῷ συνήθει βίῳ ἐπὶ τοσοῦτον κατέχει τις οἱανδήποτε θεωρίαν, ἐφ' ὅσον γινώσκει, βούλεται καὶ σπεύδει νὰ ἐφαρμώσῃ αὐτὴν ἐν τῷ βίῳ. Ταῦτα λέγοντες δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι πολλοὶ διὰ τῆς ἐργασίας κατορθοῦσι νὰ γνωρίσωσι καὶ ἐνσαρκωθῶσι ἀριθμόν τινα ἀληθειῶν. Αὗται ὅμως εἰσὶν ἀλήθειαι, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια· διότι ἡ ἀλήθειά ἐςι μία, ὥσπερ καὶ ἡ ἀρχὴ πάσης ὑπάρξεώς ἐστι μία, ἑπομένως δὲν δύναται νὰ ἐκτυπωθῇ ἐπὶ τῆς διανοίας ὄντος, ὅπερ φύσει πολλαπλοῦν γεγονὸς, καὶ ὑπὸ τῆς πτώσεως, διασπασθὲν, θεωρεῖ αὐτὴν μόνον ὑπὸ τὸ πρίσμα τῶν διαστραφεισῶν αὐτοῦ αἰσθήσεων, τῶν παθῶν, καὶ τῶν ἀποπλανήσεων αὐτοῦ. Ἡ ἀλήθεια καταδικασθεῖσα, ὅπως διαγράψῃ ἡμῖν πραγματικότητά τινα, τὴν ὁποίαν ἔφθειρε τὸ κακὸν, δὲν εὑρίσκει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, εἰμὴ κάτοπτρον ἀμαυρωθὲν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀκαθάρτου πνοῆς· δὲν δύναται ἄρα ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἀρχῆς τοῦ κακοῦ, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀναγκάζεται ὅπως ἀναμορφώσῃ τὴν εἰκόνα, καὶ κατ' ἀνάγκην ὀφείλει, ἵνα, πρὸς εὕρεσιν δυνάμεως ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι, διαμελισθῇ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, καὶ ἀπεκδυθῇ τὴν ἑνότητα αὐτῆς. Ἐντεῦθεν γεννᾶται ἡ ἀπάτη καὶ τὸ ψεῦδος· ὡς ἡ ἀμόλυντος ἐκείνη καὶ ἀπαστράπτουσα ἀκτὶς, ἥτις διὰ ὁμιχλώδους ἀτμοσφαίρας διήκουσα, ἐξαλλοιοῦται καὶ ἀποχραίνεται, καὶ ἥτις διαθλωμένη ἐπὶ πολυέδρου τινὸς κατόπτρου συντρίβεται κατὰ μυρίους τρόπους ὁλοτελῶς ἐξαλλοιωθεῖσα.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐξηγοῦσι διὰ τί ἡ ἀλήθεια ἐνταῦθά ἐστιν ὁ κεκαλυμμένος ἀνδριὰς τοῦ ναοῦ τῆς Σάϊος· διατί συχνάκις μεταποιεῖται εἰς δηλητήριον, εἰς ἀστραπὴν, εἰς ἔριν, εἰς παραφροσύνην· διατί ὁμοιάζει πάντοτε θυελλῶδές τι νέφος προσελκυόμενον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἠλεκτρικῶν ῥάβδων, ὅπερ καταῤῥηγνύμενον ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας δὲν δύναται νὰ δροσίσῃ τὰς καρδίας ἡμῶν· ἀλλ' αὐτὴ δὴ αὕτη ἡ θύελλα ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ φερομένη φαίνεται ἀπὸ τῆς πνοῆς ἐκείνης, ἥτις ἐστὶ πλήρης ἀγάπης καὶ θελγήτρων, προδίδεται ἀπὸ τοῦ ἐρασμίου ἐμβλήματος τῆς περιστερᾶς, δηλοῦται διὰ τοῦ ὀργάνου τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου, καὶ ὑποτάσσει πᾶσαν νοητὴν καὶ αἰσθητὴν δύναμιν μήτε καταστρέφουσα αὐτὴν μήτε ἐκφαυλίζουσα. Τὸ μέγα τοῦτο μάθημα χρησιμεύει, ὅπως βεβαιώσωμεν ὑψηλήν τινα ἀλήθειαν, ὅτι δηλ. τὸ πρῶτον σύμπτωμα, ὡς πρωτογενής τις καρπὸς, τοῦ ὅτι ἐσμὲν μῦσται τῆς ἀληθείας, εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς ἐνοχῆς. Τῷ ὄντι ἡ ἀλήθεια γεννᾷ τὴν δικαιοσύνην, ἡ δικαιοσύνη ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην, ἀλλ' ἡ ἀγάπη συμβιβάζεται μετὰ τῆς μισαλλοδοξίας; . . .

Ὁ θεῖος Σωτὴρ τῶν ἀνθρώπων προσεπάθησεν ἐπ' ἴσης πάντοτε νὰ προδιαχαράξῃ τὸ πνεῦμα τῆς χειροηθείας, τῆς ἀνεξιθρησκείας, καὶ τῆς μακροθυμίας. Τὰ Εὐαγγέλια γέμουσι παραγγελμάτων ὑψηλοτάτων, καὶ κατανυκτικωτάτων, ἅτινα μᾶς ἐντέλλονται μετὰ στοργῆς καὶ ἀγάπης τὴν ἀρετὴν ταύτην. Ἡ ἀνεκτικότης ἐμφαίνει δύναμιν ἀτάραχον καὶ βεβαίαν, καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετὰ τῆς ἐνόχου ἀδιαφορίας, ἥτις ἐστὶ σύμπτωμα ἀδρανείας, πωρώσεως, καὶ τρόμου. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκήρυξε τὴν ἐνοχὴν διὰ τοῦ παραδείγματος, ἱκετεύσας τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν σταυρωσάντων αὐτὸν, καὶ ἐπιπλήξας τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ

οἵτινες ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ καταβιβάσωσι πῦρ ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ μιᾶς Σαμαριτικῆς πόλεως. Ἐκήρυξεν αὐτὴν διὰ τοῦ συλλογισμοῦ· διότι μᾶς μανθάνει, ἵνα, πρὶν ἢ κρίνωμεν τοὺς ὁμοίους ἡμῖν, καταβαίνωμαι εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν αὐτῶν. Ἐκήρυξεν αὐτὴν ὡς ἐκ τοῦ σκοποῦ, διότι ἐδίδαξεν ἡμᾶς πῶς ὀφείλομεν νὰ μετερχώμεθα τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποκλινόντων ὄντων ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ ἐπαγαγεῖν αὐτὰ εἰς τὴν ἀλήθειαν. Τέλος πάντων ὑπέδειξεν ἡμῖν τὰ σωτήρια ἀποτελέσματα τῆς ἀρετῆς ταύτης, ὁπόταν ἀσκῆται, ἀνελίσσων τὰς περὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ταχείας προόδους τῶν ταπεινῶν αὐτοῦ μαθητῶν, κατ' ἀντιπαράθεσιν πρὸς τὰς ταραχὰς, αἱματοχυσίας, καὶ ἐρημώσεις, ὅσας παρήγαγεν ἡ μὴ ἀνεκτικότης τῶν μετὰ ταῦτα αἰώνων. Αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων περιλαμβάνουσιν ἱκανὰ ἀξιοσημείωτα γεγονότα, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τὴν θαυμασίαν ἀνοχὴν, ὑπὸ τῆς ὁποίας πάντοτε ἐνεψυχοῦντο οὗτοι οἱ ὑπηρέται τοῦ λόγου, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ἦσαν οἱ καταδιωγμοὶ, οἵτινες ἀντετάσσοντο εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν αἰωνίων ἀληθειῶν. Ὁ Ἀπολλὼς μὴ γινώσκων παρὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἀ. Ἰωάννου, παρεδέχετο αὐτὸ ὡς βάσιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν εἰς τοὺς ἐθνικοὺς μετὰ δεδοκιμασμένου ζήλου (1). Ὁ δὲ θεῖος Παῦλος μήτε πολεμῶν αὐτὸν, μήτε κωλύων τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός του, οὐδὲν ἄλλο ἐκ καρδίας ἐπεθύμει, εἰμὴ μόνον νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ τὰς γνώσεις ἐκείνας, ὅσων ἐστερεῖτο περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τῆς θεότητος. Ἐν τῷ δεκάτῳ αἰῶνι ὁ Ἀπολλὼς πιθανώτατα θὰ ἔπιπτε θῦμα τῆς καλῆς αὐτοῦ πίστεως καὶ τοῦ ζήλου του· ἀλλ' οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἕτερα πλεῖστα τοιαῦτα παραδείγματα ἀποδεικνύουσιν ἐναργέστατα, ὅτι ὁ ταμίας τῆς θείας χάριτος ὀφείλει νὰ ᾖ ἀνεκτικὸς, πλήρης ὑπομονῆς, ταπεινώσεως, καὶ ἀγάπης. Ἡ ἀνοχὴ, εἴπομεν ἀνωτέρω ἐστὶν ἡ ἀνάπαυλα τῆς δυνάμεως· ἀπόκειται δὲ εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ αἰωνίου ἱερείου, ἵνα βεβαιώσῃ νὴν οὐράνιον αὐτῆς καταγωγὴν συνδιαλλάττουσα τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν οὐδὲν δύναται νὰ καταστρέψῃ, πρὸς τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν οὐδὲν μῖσος ἐξαντλεῖ. Ἐὰν δέ τις οἱαδήποτε οὐδὲν μῖσος ἐξαντλεῖ. Ἐὰν δέ τις οἱαδήποτε μερικὴ Ἐκκλησία ἐκκλίνει τῆς ἀμεταβλήτου ταύτης ἀρχῆς, ἐὰν ἡ ῥομφαία τῆς καταστροφῆς ἀντεκατέστησε πολλάκις τὴν δίστομον ῥομφαίαν τοῦ λόγου, ἡ πίστις ἡμῶν μὴ σαλευέσθω· διότι ἀναμνησθῶμεν ὅτι ὁ Θεὸς τῶν οἰκτιρμῶν δὲν λατρεύεται ἀποκλειστικῶς οὔτε ἐν τῷ ὄρει Σιὼν, οὔτε ἐν τῷ ὄρει Γαριζὶν, καὶ ὅτι ἐὰν ποτε κλίνωμεν γόνυ εἰς τὴν κοιλάδα ταύτην τοῦ κλαυθμῶνος, τοῦτο ποιοῦμεν, ὅπως ἀποδώσωμεν τῷ Θεῷ λατρείαν ἐν ταῖς χώραις τοῦ πνεύματος, καὶ ἐν τῷ ἁγιαστηρίῳ τῆς ἀληθείας.

(1) Πραξ. τῶν Ἀποστολ.

Ἡ ἀνοχή ἐστιν ἀρετὴ χριστιανική, πολιτική, καὶ κοινωνική· ὑπάρχουσιν ἄρα τρία οὐσιώδη εἴδη ἀνοχῆς, ἡ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ τοῦ κράτους, καὶ ἡ τοῦ ἀτόμου. (1) Καὶ ὑπὸ τὴν τριπλῆν ταύτην ἔποψιν θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν αὐτήν, ὅπως ὁρίσωμεν τὰ διακεκριμένα προσόντα ἑκάστης, ὡς καὶ τὰ ἀναγκαῖα αὐτῆς ἀποτελέσματα.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐθεμελίωσε τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ δὲ διαρκὴς αὐτοῦ ἐπενέργεια ἐκτρέφει αὐτήν, καὶ ὑποβαστάζει. Ἐφ' ὅσον ἄρα ἐνεργεῖ σύμφωνα τῷ πνεύματι τούτῳ, διαρκεῖ, ἐξαπλοῦται, καὶ ἀναφαίνεται ἀνωτέρα πάσης προσβολῆς. Τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐστι πνεῦμα ἰσχύος, ἀγάπης, καὶ σοφίας ἀπείρου. Τὰ τρία ταῦτα προσόντα εἴτε ἰδίᾳ λαμβανόμενα, εἴτε εἰς ἓν συγχεόμενα παράγουσιν ἐπ ἴσης τὴν ἀνοχήν. Ἡ ἰσχὺς ἐστιν ἀνεκτική, διότι δύναται τὸ πᾶν οὐδὲν φοβουμένη. Ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἀνεκτική, διότι ὡς οὖσα ἀρχὴ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐστὶν ἑτοίμη τὰ πάντα νὰ ἀνεχθῇ παρὰ νὰ πράξῃ κακόν. Ἡ σοφία ἐστὶν ἀνεκτική, διότι γινώσκει, ὅτι οὐδέποτε ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια ὁλοσχερὴς ἐν ταῖς δοξασίαις τῶν ἀνθρώπων, καὶ διότι θεωρεῖ τὴν πλάνην ὡς ἀναγκαῖόν τι ἀντίδοτον, ὅπως διαπεράσῃ ἡ ἀλήθεια μεμερισμένη εἰς πολλὰ ὄντα διὰ τοῦ χωνευτηρίου τῶν αἰώνων. Ὁ Θεὸς λοιπὸν εἶναι φύσει ἀνεξίθρησκος, ἐπομένως καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς λατρείας αὐτοῦ, οἱ ταμιοῦχοι τῶν ἀποκαλύψεων, ὀφείλουσι νὰ ὦσι τοιοῦτοι ἐπὶ τῆς γῆς· διότι τοῦτό ἐστι τὸ μόνον μέσον τοῦ διδάσκειν τοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξάζωσι τὸν οὐράνιον αὐτῶν πατέρα, καὶ προσπελάζωσιν αὐτῷ.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ λοιπὸν ἀνοχὴ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐνδομύχου γνώσεως τῶν θείων προσόντων, ἐπὶ τῆς μιμήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν θετικῶν αὐτοῦ ἐπαγγελιῶν.

Τῷ ὄντι ὁ ἐπὶ γῆς βίος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐστιν ὑπογραμμὸς ἀνοχῆς καὶ ζήλου θαυμασίως συγκυρναμένων· ὅπως δὲ μὴ ἐνδοιάζῃ ἡ Ἐκκλησία νὰ ἀκολουθῇ τὸ παράδειγμα τοῦτο, μηδὲ φοβῆται τὰς συνεπείας ἀπολύτου ἀνεκτικότητος ἐν μέσῳ τῶν διαμαχῶν καὶ τῶν διωγμῶν, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμαζεν, ὁ θεάνθρωπος ἀναγγέλλει εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν κατὰ τοῦ κόσμου νίκην αὐτοῦ, λέγων· « Θαρσεῖτε ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον, » εἰς ὁλόκληρον δὲ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας· « Πύλαι Ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. »

Ὁ ζῆλος οὗτος συνηνωμένος μετὰ τῆς ἀνοχῆς ἐξήπλωσε τὴν θρησκείαν τοῦ Σταυροῦ· ἀπόκειται δὲ εἰς τὰ δύο ταῦτα ἐλατήρια νὰ συγκροτήσωσι καὶ συμπληρώσωσι τὸ ἔργον των.

Ἐὰν αἱ πλεῖσται τῶν ἐθνικῶν θρησκειῶν δὲν ἦσαν ἀνεκτικαί, ἐκτὸς ἴσως τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἥτις ἀείποτε ἐσέβετο τοὺς παρ' αὐτῆς ὀνομαζομένους Deos minorum gentium. Ἐὰν ἡ προπαρασκευαστικὴ θρησκεία τῶν Ἑβραίων ἐδίδασκε παραγγέλματα οὐσιωδῶς μισαλλόδοξα, ἀποδοτέον τὴν ἀποκλειστικὴν ταύτην τάσιν εἰς τὴν στενότητα τῆς διανοητικῆς αὐτῶν περιφερείας, ἥτις συμπιέζεται ὑπὸ τῆς ὕλης, ὑπὸ τῶν τύπων, καὶ τῶν τοπικῶν συνηθειῶν· ἡ χριστιανικὴ ὅμως θρησκεία διὰ τὴν οἰκουμενικότητα αὐτῆς ὀφείλει νὰ ᾖ ἀνεκτική. Πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ ἡ Ἐκκλησία, ὅτι ἐγένετο καθηγεμὼν τῶν παρὰ τοὺς παγετοὺς τοῦ Πόλου διαιτωμένων ἐθνῶν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ; πῶς θὰ ἐναβρύνετο βλέπουσα τοὺς ὑπὸ τὴν διακεκαυμένην ζώνην κατοικοῦντας λατρεύοντας τὸν Σωτῆρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐὰν μὴ κατώρθου τοῦτο διὰ μόνης τῆς ἀνοχῆς καὶ τοῦ ζήλου; Πῶς στοιχεῖα τοσοῦτον ἑτεροφυῆ θὰ συνενοῦντο εἰς ἕν, ζωογονούμενα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, ἐὰν μὴ οἱ ὑπηρέται τοῦ λόγου ἐγίνοντο τὰ πάντα τοῖς πᾶσι, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ὅπως συνδιαλλάξωσιν ἁπάσας τὰς συνειδήσεις καὶ ἁπάσας τὰς καρδίας; Δὲν θὰ ἦτο ὕβρις πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν τὸ ἐγκαταλιμπάνειν τὸν ἀσεβῆ νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο ἀνεκτικὸς διὰ μόνην τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ; Τίς δὲν ἤθ' ἀπεδυσπέτει βλέπων ν' ἀποδίδηται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλπίδος, ὅ,τι ἀπάνθρωπον διεπράξατο ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ τῶν οἰκτιρμῶν ἐνθεομανία βδελυκτὴ καὶ ἀκάθαρτος; Ἡ ἐκκλησία εἶναι σύζυγος καὶ μήτηρ τῆς οἰκογενείας, ῥομφαίαν ἔχει μόνην τὴν τοῦ λόγου, ἀποδοκιμάζει δὲ πᾶσαν θυσίαν αἱμοσταγῆ. Ναὶ μὲν ὀφείλει νὰ μάχηται πρὸς τὰς ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας τῶν συνειδήσεων πηγαζούσας καταχρήσεις, ὅπως ὁ θεῖος αὐτῆς θεμελιωτὴς ἐγένετο ἑκουσίως θῦμα τῶν παρεκτροπῶν τῆς ἡμετέρας αἰθαιρεσίας. Οὐδέποτε ὅμως ἐξαιτεῖται τὴν ῥάβδον τῆς πολιτικῆς ἰσχύος, ἵνα δι' αὐτῆς συνθλάσῃ τὰς ἀποπλανηθείσας διανοίας, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον προσπαθεῖ νὰ ἀφοπλίσῃ καὶ καταστείλῃ αὐτήν, οὐδὲ πρέπει ν' ἀνέχηται ἵνα ἐν ὀνόματι αὐτῆς κορεννύωνται πάθη ἀποτρόπαια, ἢ πραγματοποιῶνται φιλόδοξα σχέδια. Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἀστυνομία εἶναι λυσιτελὴς καὶ θεμιτή, ἐφ' ὅσον περιορίζεται νὰ περιστείλῃ τὰς καταχρήσεις, τὰ σκάνδαλα, καὶ τὴν ἐξαχρείωσιν τῶν δημοσίων ἠθῶν· ἅμα ἡ Ἐκκλησία παύσῃ διαχαράττουσα τὰς ἀφῃρημένας ἀληθείας διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ λόγου, οὐ μόνον αὐτὴ ἐκπίπτει τοῦ σκοποῦ τῶν ἰδίων αὐτῆς μεριμνῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν μὲν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐκφαυλίζει, τὴν διάνοιαν ῥίπτει χαμαί, ἐξωθεῖ δὲ τοῦ θρόνου καὶ αὐτὴν τὴν θεότητα. Ὁποία ὀλεθριωτέρα ἅμα καὶ οἰκτροτέρα παραφροσύνη, παρὰ τὴν τοῦ ἀξιοῦν ὅτι θριαμβεύει ἡ ἀλήθεια διὰ τοῦ ψεύδους, ἡ ἀγάπη διὰ τῆς βίας, ἡ πίστις διὰ τῆς ὑποκρίσεως, καὶ ἡ ἐλπὶς διὰ τοῦ τρόμου.

(1) Δοκίμιον περὶ ἀνεξιθρησκείας. Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως.

Παντάπασι δὲν προσήκει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν νὰ ἀφίνηται, ὅπως κυβερνᾶται ὑπὸ τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα δεσπόζουσι τῶν ἀτόμων. Εἶναι φυσικόν, ἵνα ἄνθρωπός τις ἐνδομύχως πεπεισμένος εἰς οἱανδήποτε αὐτοῦ δοξασίαν ὑπόκηται εἰς πράξεις, αἵτινες ἐξελέγχουσι αὐτὸν ὡς στερούμενον ἀνεκτικότητος· κριτὴς τῆς ἰδίας αὐτοῦ ὑποθέσεως προσφέρει ῥήτρας ὑπόπτους, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἔλλειψις γνώμωνος ἀρκεῖ ὅπως ἐξηγήσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τὴν πεισμοσύνην ἐν τῇ πλάνῃ. Τὸ βῆμα ὅμως τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι τοιοῦτο. Ἂν τὸ ὀφείλῃ, νὰ δικάζῃ μετὰ σπλάγχνων μητρικῶν, μετὰ ἀμεροληψίας δικαστοῦ ἀνήκοντος εἰς ἄλλην τάξιν πραγμάτων, μετὰ τῆς βεβαιότητος δυνάμεως, ἥτις δὲν φοβεῖται οὐδ' αὐτὰς τὰς δυνάμεις τῆς ἀβύσσου, τελευταῖον, μεθ' ὅλης τῆς δραστικότητος τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὅπερ προΐσταται τῶν ἀποφάσεών της.

Ἂς μὴ ὑπολάβῃ δέ τις, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, τὴν ὁποίαν διαγράφομεν ἐνταῦθα εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν, ἐστὶ χίμαιρα. Μάτην θὰ προέτεινον ἡμῖν τοὺς ἐναντίον τοῦ Πρισκιλλιανισμοῦ μανιώδεις καταδιωγμοὺς τῆς Ἰσπανικῆς Ἐκκλησίας, τὸ πρῶτον τοῦτο παράδειγμα τῆς μισαλλοδοξίας τὸ ἀναφαινόμενον ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς θρησκείας, τὰς ἀπαγορεύσεις τῆς Ῥώμης, τὰς καθαιρέσεις, τὰς ταραχάς, τὰς ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Εἰκονομάχων διαπραχθείσας πυρπολήσεις, τοὺς θρησκευτικοὺς πολέμους τοῦ Μεσαιῶνος, τὰς σφαγὰς τῶν Ἀλβιγινῶν καὶ Περουβίων, τὴν διαρπαγὴν τοῦ Μαγδεμβούργου, τοὺς σκληροὺς πρὸς τοὺς Οὐσσίτας πολέμους, τὰς φρικώδεις σκληρότητας τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, τὴν νύκτα τοῦ Ἁγ. Βαρθολομαίου, τὴν ἀνάκλησιν τοῦ διατάγματος τῆς Νάντης, καὶ πλῆθος ἄλλων τοιούτων καταστροφῶν. Αἱ μερικαὶ Ἐκκλησίαι δὲν εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Τὰ καθαρῶς ἀνθρώπινα ἐλατήρια δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται μετὰ τῆς ἀδιαφθόρου πηγῆς τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν, αἵτινές εἰσιν ἡ κληρονομία τοῦ ἀνθρώπου. Μὴ γὰρ ὁ ἥλιος εἶναι πυρπολιστικὴ λαμπάς, διότι κατά τινας ἐποχὰς ξηραίνει τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σφαίρας; Οἱ παρὰ τοῦ θεανθρώπου προλεχθέντες ψευδοπροφῆται ἰσχύουσι ἵνα ληφθῶσιν ὡς ἀπόδειξις, ὅτι δὲν ὑπάρχει τὸ δῶρον τῆς προφητείας; Ἐὰν ἡ φιλοσοφία τῶν νεωτέρων δημαγωγῶν οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, διατί ἰσχυρογνωμονοῦντες θέλουσι νὰ συγχίσωσι τὴν αἱμοχαρεστέραν ἐνθεομανίαν μετὰ τῆς θρησκείας τῆς ἀγάπης; Εἶναι μία ἀλήθεια παρὰ πάντων τῶν αἰώνων ἀναγνωρισθεῖσα, ὅτι ἐφ' ὅσον ἀρχή τις ἐστὶ ζωτικὴ καὶ σωτηριώδης καθ' ἑαυτήν, ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλόν ἐστι δεκτικὴ καταχρήσεως καὶ ἐκφαυλισμοῦ. Ὁ ἄνθρωπος, συλλήβδην λαμβανόμενος, ἐστὶν ἐναργεστάτη ἀπόδειξις, καὶ τὸ ὕψος, ἀφ' οὗ κατέπεσε, χορηγεῖ εἰς αὐτὸν τὸ μέτρον τῆς ἀβύσσου, εἰς ἣν καθ' ἑκάστην στιγμὴν δύνανται νὰ καταῤῥίψωσιν αὐτὸν αἱ ἴδιαι πλάναι.

Ἐφαρμόσωμεν ἤδη τὴν ἀλήθειαν ταύτην εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Σταυροῦ· ἀναμνησθῶμεν ὅτι αὐτή ἐστιν ἡ κονίστρα, ἐν ᾗ κατέρχονται εἰς θανατηφόρον τινὰ πάλην τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, καὶ τότε δὲν θὰ θαυμάσωμεν πλέον, ἐὰν ὁ μέγας οὗτος μοχλός, ὅστις, ἀγαθῇ τύχῃ, τοσοῦτον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς τύχης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μετεσχηματίσθη πολλάκις εἰς μάστιγα. Αἱ προλήψεις ἡμῶν ἐναντίον τῆς θρησκείας τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ δὲν θὰ ὡμοίαζον τὴν πρὸς τὴν φύσιν ἀγνωμοσύνην ἡμῶν; Ὑπολογιζόμεθα ἐπιμελῶς τὰς θυέλλας, τὰ μετέωρα, τὰς κεραυνοβολίας, ἀφροντιστοῦμεν δὲ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν εὐεργετικὴν ἐνέργειαν τῶν Ζεφύρων, τὸ αἴθριον τῶν οὐρανῶν, τὴν κανονικότητα τῶν φυσικῶν ἀπολαύσεων, τὴν εὐκαρπίαν τῆς γῆς, τὴν θελκτικότητα τῶν φυσικῶν ἠπίων διαθέσεων, τὸ μαγικὸν αἴσθημα τῆς ὑπάρξεως, καὶ τὴν ἐπανορθωτικὴν μέθην τῆς ἀναπαύσεως. Ὦ! Ἐὰν τὰ κοιμητήρια ἡμῶν ἐλάμβανον φωνήν, ἐὰν αἱ φάλαγγες τῆς γῆς ἠδύναντο νὰ διαῤῥήξωσι τὴν μυστηριώδη αὐτῶν σιγήν, ἐὰν τὰ δοχεῖα τῆς αἰωνιότητος ἠνοίγοντο, ὁ μὲν σταυρὸς θὰ ἐδικαιοῦτο, οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῦ αἰῶνος θὰ ἀνεγνώριζον πάντες τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν, καταδικάζοντες τὰς ἀγερώχους αὐτῶν μεμψιμοιρίας.

Ἐξ ὅσων λοιπὸν εἴπομεν συνάγομεν ὅτι 1) ἡ Ἐκκλησία ἡ χριστιανικὴ ὀφείλει νὰ ᾖ ἀνεξίθρησκος, διότι οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ διὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ παντοκράτορος· διότι αὐτή ἐστιν ἡ ταμιοῦχος τοῦ λόγου, ὁ δὲ λόγος, ἀνάσσων διὰ τῆς ἀγάπης, ἀποκρούει τὴν ἰδέαν τῆς βίας· τέλος πάντων διότι κατέχει τὸν θησαυρὸν τῶν ἀποκαλύψεων καὶ τῆς ἀνωτάτης σοφίας, καὶ ἐπομένως ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὸν ζῆλον καὶ οὐχὶ τὴν ἀνυπομονησίαν τοῦ βασιλείου τῆς ἀληθείας· 2) ἡ Ἐκκλησία ἐθεμελιώθη καὶ ἐξηπλώθη διὰ τῆς ἀνεξιθρησκείας, δι' αὐτῆς ἄρα μόνης δύναται καὶ νὰ ὑποστηριχθῇ· 3) ἡ Ἐκκλησία ἐστὶν ὁ διηνεκὴς μάρτυς τῆς συνθήκης τῆς διαλλαγῆς, τῆς γενομένης μεταξὺ τοῦ δημιουργοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος, καὶ σφραγισθείσης διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Θεανθρώπου. Ἐκ δὲ τῶν δύο συντεθειμένων προσώπων, ἐξ ὧν τὸ μέν ἐστιν ἡ ἄπειρος τελειότης, τὸ δέ ἐστιν ἡ ἐξαχρείωσις, ἡ πώρωσις, ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ἀθλιότης, αἱ παραβιάσεις τοῦ δευτέρου τούτου δὲν ὑποχρεοῦσιν, ὡς ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις συμβολαίοις, τὸ ἕτερον εἰς ἀντίδρασιν καὶ ἀντίκρουσιν· 4) ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ᾖ ἀνεξίθρησκος, διότι λατρεύει τὸ θεῖον ἔμβλημα τοῦ σταυροῦ. Ὁ δὲ σταυρός ἐστι τὸ ὑλικὸν σύμβολον τῆς ἰσχύος, συνδιαζομένης πρὸς τὴν ἀντίστασιν. Ὁ σταυρὸς λοιπὸν προϋποθέτει τὴν ἀντίστασιν ταύτην, τὸ δὲ ἀπαιτεῖν τὴν καταστροφὴν παντός, ὅ,τι ἀντιτάσσεται πρὸς τὴν μυστηριώδη ἔννοιαν τοῦ σταυροῦ, θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς τὸ μιμηθῆναι τοὺς Ἰσραηλίτας, οἵτινες ἐν τῷ αἰωνίῳ ἱερείῳ ἀπῄτουν δεσπότην τινὰ ἀκράτητον, καὶ ἀλαζόνα θριαμβευτήν· 5) ἡ Ἐκκλησία δέον νὰ

ἢ κατ' ἀνάγκην ἀνεξίθρησκος· διότι ἡ πεῖρα τῶν αἰώνων ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ βελτίωσις ὡς καὶ ἡ φυσικὴ, κατορθοῦται βάδην καὶ ἠρέμα· τὸ δὲ βούλεσθαι ταύτην ταχέως καὶ κατεσπευσμένως, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ κακουργεῖν. Τῷ ὄντι, τὸ ἀγαθὸν φαίνεται οὖσα ἀρχὴ ξένη πρὸς τὰς διαστάσεις τοῦ χρόνου, δὲν ὑπακούει εἰς τὸ ὁρμητικὸν αὐτοῦ βῆμα· ὡς ἡ ἀκτὶς ἐκείνη τοῦ φωτὸς, ἥτις δὲν καταβρέει μετὰ τοῦ ῥύακος, ἐν ᾧ ἀντανακλᾷ τὴν εἰκόνα αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ ἀγαθὸν, πιστὸν εἰς τὴν οὐρανίαν αὐτοῦ καταγωγὴν, προβαίνει βραδυποροῦν ὡς ἡ αἰωνιότης.

Ἑκάστη κυβέρνησις ὀφείλει νὰ θεωρῇ τὴν θρησκείαν ὑπὸ δύο ἐπόψεις: 1) ὡς βάσιν, ἐφ' ἧς στηρίζει τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς· 2) ὡς τὸ μόνον δραστικὸν μέσον διὰ νὰ ἰσχυροποιήσῃ νομίμως τὴν συντήρησίν της· ἡ μὲν μία ἔποψίς ἐστι θρησκευτικὴ καὶ ἀφῃρημένη, ἡ δὲ εἶναι πολιτική. Καὶ ἐπὶ τῆς διπλῆς ταύτης τοῦ θεωρεῖν τὰ ἱερὰ πράγματα ἐπόψεως ἑδράψουσιν αἱ κυβερνήσεις τὸ σύζημα αὐτῶν τῆς θρησκείας.

Ἀναντιῤῥήτως ἡ ἑνότης τῆς θρησκείας ἐστὶν ὁ δραστικώτερος καὶ ἐπιθυμητότερος δεσμὸς διὰ πᾶσαν κοινωνίαν· ἀλλ' ὅμως τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, ὅπερ καθ' ἑαυτό ἐστι τοσοῦτον οὐσιῶδες, μετέχει τόσον ὑψηλῆς φύσεως, ὥστε δὲν προσκτᾶται διὰ τῶν συνήθων μέσων. Τὰ μὲν ἀποτελέσματα τῆς θρησκευτικῆς ἑνότητός εἰσι ψηλαφητὰ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δὲν ὀφείλει τις νὰ θυσιάζῃ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ γράμμα, τὴν θεωρίαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, τὴν διανοητικὴν τάξιν εἰς τὴν τάξιν τῶν χρόνων. Ἐκ τῶν θεωριῶν τούτων ἕπεται ὅτι πᾶσα κυβέρνησις ὀφίλει νὰ ᾖ ἀνεξίθρησκος, διὰ τὸ πρὸς τὴν θρησκείαν σέβας· μέτρα βίαια ἐπιδεξίως συνδιαζόμενα, καὶ ὑποστηριζόμενα διὰ τῆς ἀπάτης, δύνανται μὲν νὰ κατορθώσωσι τὴν ἑνότητα τῆς λατρείας, ἀλλ' ἡ ἑνότης τῆς λατρείας δὲν εἶναι ἑνότης τῆς θρησκείας.

Ὁ ἄνθρωπος διαβιοῖ ὑπὸ τὸ κράτος τεσσάρων θεμελιωδῶν νόμων, δηλ. τοῦ νόμου τῶν ἀναγκῶν, τοῦ νόμου τοῦ φυσικοῦ, τοῦ θετικοῦ πολιτικοῦ, καὶ τοῦ ἀποκεκαλυμμένου. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων νόμων, ἡ κοινωνικῶν ἐλατηρίων μόνος ὁ πολιτικὸς νόμος ἐξαρτᾶται καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως, διότι ὁ νόμος προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν τῆς κυβερνήσεως, ἀπ' ἐναντίας δὲ αἱ ἀνάγκαι, τὰ φυσικὰ αἰσθήματα, αἱ ἔμφυτοι ἰδέαι, πρὸς δὲ καὶ αἱ ἀποκεκαλυμμέναι ἀλήθειαί εἰσι προγενέστεραι πάσης κυβερνήσεως· ὥστε ἀνένδεκτον ὅλως νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῆς κυβερνήσεως χωρὶς νὰ παραδεχθῶμεν προηγουμένως τὰς γενικὰς ταύτας καὶ καταστατικὰς ἀρχάς. Αὗταί εἰσι τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν συγκεκροτημένη ὀφείλει νὰ κινῆται ἡ κυβερνητικὴ μηχανὴ, ὅπως ἐκ τοῦ συνδιασμοῦ τούτου παραγάγῃ θετικὸν πολιτικὸν σύστημα νόμων· διότι πῶς θὰ ἐμορφοῦτο ἡ ἰδέα κυβερνήσεως χωρὶς τῆς φυσικῆς θέσεως ἑνὸς λαοῦ, χωρὶς τῶν περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου γενικῶν γνώσεων καὶ τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων, τελευταῖον χωρὶς θρησκευτικῶν τινων δοξασιῶν προϋπαρχουσῶν ἤδη ἐν τῷ ἔθνει;

Ἐντεῦθεν ἕπεται ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς κυβερνήσεως περικλείεται ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων ὡς πρὸς τοὺς προϋπάρχοντας τούτους νόμους, καὶ ὅτι εἰ καὶ δύναται νὰ ἐπιψηφίσῃ ἢ ἀκυρώσῃ αὐθαιρέτως κανονισμόν τινα καθαρῶς νομοθετικὸν, διοικητικὸν, ἢ δικαστικὸν, δὲν ἰσχύει ὅμως νὰ ἐξοβελίσῃ ἀντικείμενόν τι τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἀλλοιώσῃ τὰς γενικὰς περὶ δικαιοσύνης ἰδέας, δώσῃ μεγαλειτέραν τινὰ ἔκτασιν εἰς τὸ αἴσθημα τῆς φύσεως, ἢ νὰ ὑποδείξῃ θρησκευτικήν τινα ἰδέαν. Ὅταν λοιπὸν κυβέρνησίς τις φαίνηται μὴ ἀνεχομένη τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ὑπ' αὐτὴν, μεταλλάσσει αὐτὰς τὰς βάσεις της. Εἴτε ὡς ἐξαγόμενον ἀμνημονεύτου τινὸς ἢ μεταγενεστέρας, σιωπηλῶς ἢ σαφῶς συνομολογηθείσης συνθήκης, θεωρηθῇ ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία, εἴτε ἀποκαλέσωμεν αὐτὴν δικαιότερον ἀπόῤῥοιαν τῆς θείας δυνάμεως καὶ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας τῶν πρώτων γενεῶν τοῦ κόσμου, εἶναι οὐδὲν ἧττον βέβαιον, ὅτι ἡ δικαιοδοσία τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας δὲν δύναται ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ ἀντενεργήσῃ πρὸς τὰς βάσεις, αἵτινες τὴν ὑποβαστάζουσιν. Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὑποθέσει, καθ' ἣν ἡ κυβέρνησις ὑπάρχει δυνάμει συνθήκης τινὸς, εἶναι προφανὲς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὑπενδίδων εἰς τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἐννοεῖ νὰ ὑποβάλῃ εἰς αὐτὴν μόνον τὸ ἐξωτερικὸν εἶναι, διότι καὶ αἱ ὠφέλειαι, ὅσας προσπορίζεται ἐκ τοῦ εἰρημένου συναγελασμοῦ, ὅστις δὲν εἶναι πλέον ἕνωσις οἰκογενείας ἀκουσία, εἶναι ἐξωτερικαί. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ὑποθέσει, ἥτις μοὶ φαίνεται μᾶλλον παραδεκτὴ, ἕκαστος ὁμογνωμονεῖ ὅτι καθὼς ὁ ἀρχηγὸς οἰκογενείας τινὸς, ὁ ἀρχέγονος οὗτος τύπος τῆς ὑπερτάτης δυνάμεως, δὲν ἔχει τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ ἐπιτάσσειν τὴν συνείδησιν τῶν μεταγενεστέρων αὐτοῦ, οὕτω κατὰ πολλῷ μείζονα ὅμως λόγον καὶ ὁ ἀρχηγὸς κράτους τινὸς εἴτε καθόλου, εἴτε ἐν μέρει, ὀφείλει νὰ μὴ σφετερίζηται τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιβάλλειν δικτατοριῶς πίστιν ἢ λατρείαν τινὰ εἰς τὰ μέλη τοῦ συνεταιρισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔθηκεν ὑπὸ τοὺς νόμους αὐτοῦ.

Ἑπομένως, πᾶσα κυβέρνησις, οἱοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν ἄλλως οἱ στοχασμοὶ, ἐφ' ὧν στηρίζει τὴν ἀρχήν της, ὀφείλει νὰ ἦναι ἀνεξίθρησκος 1) διὰ τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν πρὸς τὴν διανοητικὴν ὑπόστασιν τῆς θρησκείας· 2) ἵνα μὴ παραβιάσῃ ἀρχὰς, αἵτινές εἰσι προγενέστεραι αὐτῆς· 3) ἵνα μὴ προσβάλῃ τὰ συστατικὰ τῆς ὑπάρξεώς της στοιχεῖα. Ὑπὸ τοιαύτην θρησκευτικὴν καὶ καθαρῶς ἀφῃρημένην ἔποψιν ὀφείλουσι νὰ ἀσκῶσι τὴν ἀνεξιθρησκείαν τὰ κράτη.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλαὶ ἄλλαι πολιτικαὶ θεωρίαι πολλὴν τὴν ὠφέλειαν συνεπάγουσαι, αἵτινες ἐπίσης ἐπιβάλλουσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν ἄσκησιν τῆς ἀνεξιθρησκείας· οἱ μὲν κυβερνητικοὶ τύποι ποικίλλουσιν ἐπ' ἄπειρον, ὀφείλοντες συμμορφοῦσθαι πρὸς τὰς ἀνάγκας, διότι οὐδὲν μένει ὁμοιόμορφον. Ὁ σκοπὸς ὅμως μένει ἀείποτε ὁ αὐτὸς, ὅστις ἐστὶν ἡ ἀσφάλεια, ἡ εὐζωΐα, ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ μονιμότης τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος. Πλὴν ἀλλ' ὅμως πάντα ταῦτα τὰ οὐσιώδη προσόντα τῆς κοινωνικῆς τάξεώς εἰσιν ἀσύμφωνα πρὸς τὴν μισαλλοδοξίαν· δὲν ὑπάρχει ἀσφάλεια ἐκεῖ, ἔνθα τὸ μυστήριον τῶν συνειδήσεων εἶναι ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ψευδεῖς ἑρμηνείας τῶν συκοφαντῶν· δὲν ὑπάρχει εὐζωΐα ἐκεῖ, ἔνθα ἡ ἀτάραχος ἐξάσκησις τῆς λατρείας, οἱ μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν δεσμοὶ τῆς συγγενείας, αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις, αἱ ἀφορμαὶ τῆς ἀμίλλης παρενοχλοῦνται, συγκυκῶνται, παρεμποδίζονται, καὶ διαμφισβητοῦνται ὑπὸ τῆς μισαλλοδοξίας· δὲν ὑπάρχει πίστις εἰς κράτος, ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἐπιείκεια καὶ ἀσφάλεια, ἐνῷ ἡ ὑπόκρισις ἀπέβη ἀναγκαία· δὲν δύναταί τις νὰ ἐλπίζῃ μονιμότητα τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος ἐκεῖ, ἔνθα τὰ συμφέροντά εἰσι διῃρημένα, τὸ μέρος καιροσκοπεῖ τὸ ὅλον, τὰ δυσλοπρεπῆ καὶ χαμαιρπῆ πάθη συνομνύουσι κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν πολιτῶν. Καὶ χωρὶς τῆς μὴ ἀνεκτικότητος ὑπάρχει ἡ κατάσασις τοῦ πολέμου μεταξὺ τῶν ἀτόμων. Πρέπει νὰ ἐπιβαρύνωμεν αὐτὴν καὶ διὰ μιᾶς ἄλλης ἐχθρικῆς πράξεως τῆς κυβερνήσεως πρὸς τοὺς κυβερνωμένους;

Ἀρκεῖ νὰ συμβουλευθῶμεν τὰ χρονικὰ τῆς σφαίρας. Τὰ γεγονότα κηρύττουσι τορώτερον τὴν ἀνεξιθρησκείαν παρὰ αὐτὸς ὁ λόγος· δέονδμως ἡ ἀνοχὴ αὕτη νὰ συμπαρακολουθῆται ὑπὸ τοῦ ζήλου.

Ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία, ἡ Ἀγγλία, ἡ Βόρειος Ἀμερική, ἡ Ὁλλανδία· καὶ τὸ πάλαι ἡ Ῥώμη, αἱ Ἀθῆναι μαρτυροῦσι τὴν οὐσιώδη ταύτην καὶ ὠφέλιμον ἀλήθειαν, ὅτι ὁμοιόμορφός τις ἀρχὴ, συνδιαζομένη μεθ' ἑνὸς σώφρονος καὶ πεφωτισμένου ζήλου, στερεοποιεῖ τὰς βάσεις τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως, ὑποτρέφει τὰς προόδους καὶ τὴν τελειοποίησιν τῶν λαῶν, ἀφοπλίζει τὰς πεισματωδεστέρας ἀντιστάσεις, ἐξουδετεροῖ τὸ σπέρμα τῆς ἀποσυνθέσεως, τὸ ἐνυπάρχον εἰς ἁπάσας τὰς ἀνθρωπίνους διατάξεις, καὶ συσφίγγει ἐν ἐλλείψει ἑνότητος τοὺς δεσμοὺς εἰρηνικῆς τινὸς καὶ σωτηριώδους ἐθνῶν καὶ ἀτόμων συνενώσεως. Ἡ Ἰταλία, ἡ Ἱσπανία, ἡ Πορτογαλία, ἡ Περσία, ἡ Ἰαπονία ἐπὶ πολὺν χρόνον συνῃσθάνθησαν τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἐνθεομανίας, ἥτις, ὡς αἱ μεγάλαι τῆς διακεκαυμένης ζώνης ἔρημοι, μεταποιεῖ εὐεργετικόν τι φῶς εἰς καταστρεπτικὸν πῦρ, καὶ ἀποχερσοῖ τὴν γῆν, τὴν μᾶλλον εὔφορον καὶ εὐθηνοῦσαν τῶν εὐλογιῶν τῆς φύσεως.

Ἐὰν ἦναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ κυβερνᾶν συνέχεται μὲ τὴν τῆς ἀνατροφῆς, καὶ ὅτι ἑκατέρα δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ χωρὶς τῶν ὑπὸ τῆς ἑτέρας προπαρασκευασθέντων μέσων, πρόδηλον ὅτι διὰ μόνης τῆς πραγματικῆς, ἐθνικῆς καὶ οὐσιωδῶς θρησκευτικῆς ἀνατροφῆς ἔχει τὸ δικαίωμα ἡ ἀνωτάτη ἰσχὺς νὰ ἐνεργῇ, ὅπως ἐπιφέρῃ μεταξὺ τῶν εἰς αὐτὴν ἐμπιστευομένων ἀνθρώπων τὸ ὁμοιότυπον τῶν συνειδήσεων. Ἡ αἰτία τῆς δόξης καὶ τῆς εὐδαιμονίας αἰῶνος τινὸς κρύπτεται πολλάκις εἰς τοὺς πίνακας ἀγνώστου τινὸς σχολείου, καὶ τότε μόνον θριαμβεύει ἡ ἀλήθεια ἄνευ βίας καὶ σπουδῆς, ὅταν ἀποβῇ ζῶσα ἐν ἐκείνοις, οἵτινές εἰσι ταμιοῦχοι αὐτῆς.

Κυβέρνησις ὀλίγον μεριμνῶσα εἴτε ἀνίκανος νὰ ἀνυψώσῃ τὴν κοινωνίαν διὰ τῆς περφροντισμένης ἀνατροφῆς, καὶ ἥτις οὐδὲν ἧττον πεισματωδῶς ἐμμένει, ἀπαγορεύουσα πᾶσαν διδασκαλίαν καὶ πᾶσαν ὀθνείαν δοξασίαν, ὁμοιάζει τὸν γεωργὸν ἐκεῖνον, ὅστις, μὴ μοχθήτας νὰ καλλιεργήσῃ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, θὰ ἠξίου νὰ συγκομίζῃ καρπὸν, τὸν ὁποῖον δὲν ἔσπειρε, καὶ θὰ ἐπροπάθει νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ζιζάνια ἀποσπῶν αὐτὰ πάντοτε μετ' ἀγανακτήσεως.

Μὴ κρίνητε, ἵνα μὴ κριθῆτε. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ εὐαγγελικὸν παράγγελμα ἐφ' οὗ στηρίζεται ἡ ἀτομικὴ ἀνεξιθρησκεία. Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ κράτος καίπερ ἀμφότεραι περιβεβλημέναι ἀνασταλτικήν τινα δύναμιν, δὲν ἔχουσιν ὅμως τὸ δικαίωμα τοῦ τιμωρεῖν τὸν ἐξωτερικὸν ἄνθρωπον διὰ τὰς παρὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου ὁμολογουμένας δοξασίας, πολλῷ ὀλιγώτερον δύναται ὁ ἰδιώτης νὰ σφετερισθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ καταδικάζειν ἢ καταδιώκειν τὸν ὅμοιον αὐτῷ, διότι σκέπτεται διαφόρως, ἢ ἔχει ἄλλα παρὰ τὰ ἐμὰ θρησκευτικὰ φρονήματα. Πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ἰδιώτης, ὅστις θὰ ἐκολάζετο χρῆσιν ποιούμενος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ὅπως ἀνασταλῶσιν αἱ καταχρήσεις, νὰ συγκυκᾷ καὶ μαίνηται ἐναντίον τῶν φρονημάτων ἢ τῆς λατρείας ἄλλου τινὸς, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι διαφέρουσι τῶν ἰδικῶν του; Εἰ μὲν πράττει τοῦτο οἰστρηλατούμενος ὑπὸ τῆς μανίας τοῦ δεσπόζειν, εἶναι ἔνοχος, εἰ δὲ, ὅπως διαχαράξῃ διδασκαλίαν, ἣν ἐκεῖνος ὑπολαμβάνει κρείττω, εἶναι ἄφρων· διότι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώτει ἁρπάζει δικαίωμα μὴ ἀνῆκον εἰς αὐτὸν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ποιεῖται χρῆσιν μέσου ἧττον δραστικοῦ ἔνθεν μὲν ἀπομακρύνοντος αὐτὸν τοῦ σκοποῦ του, ἔνθεν δὲ κατακριτέου. Καὶ ἡ βία καὶ ἡ πειθὼ ἐνεργούμεναι ὑπὸ ἰδιώτου ἀνδρός εἰσιν ἐπ' ἴσης ἐπίμεμπτοι, ὅταν δὲν ἔχῃ προφανῶς τὴν ἄνωθεν κλῆσιν, (ὅπερ σπανιώτατα συμβαίνει,) ἢ λειτούργημά τι κεκυρωμένον ὑπὸ τοῦ νόμου· ἄλλως δὲ ὁ ἰδιώτης κρίνων τοὺς ὁμοίους του ἀπόλλυσι πολύτιμον καιρὸν, τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νὰ δαπανήσῃ τελειοποιῶν αὐτὸς ἑαυτόν. Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς εἶναι οὐσιωδῶς ἀνεξίθρησκος, διότι εἶναι ταπεινὸς, καὶ διότι τὸ πνεῦμά του μεμορφωμένον κατὰ τὰ θεῖα τοῦ Εὐαγγελίου πα-

ραγγέλματα, γινώσκει τὸ εὐόλισθον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἀξίαν. Ἐκ δὲ τῆς τοιαύτης βαθείας γνώσεως τεκμαίρεται τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἀνέχεσθαι τὰς πλάνας τῶν ὁμοίων του, μηδέποτε δὲ ἐπιχειρῶν αὐθαίρετον βίαν εἰς τὴν πεποίθησίν των· διότι τὰ ἀνθρώπινα πάθη κέκτηνται τὴν ἰδιότητα τοῦ νὰ μὴ θλίβωνται διὰ μηχανικῶν μέσων, ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ὑλικὸν αὐτῶν ἔμβλημα. Ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνεργῶν μέσων, ὅπως ἐμπνεύσωμεν χριστιανικὴν ἀνοχὴν, καὶ προφυλάξωμέν τινα ἀπὸ τῶν παρεκτροπῶν ζήλου ὑπερηφάνου καὶ ἀσυνέτου, ἔστιν ἡ κατάταξις τῶν ἀληθειῶν. Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ μόνη αἰτία, δὶ ἣν αἱ ἐξημμέναι κεφαλαὶ καὶ τὰ ἀσθενῆ πνεύματα κατεκυριεύθησαν ὑπὸ τῆς ἐνθεομανίας καὶ τῆς μισαλλοδοξίας ἦτο ἡ ὀλιγωρία τοῦ σπουδαίου τούτου κανόνος. Τῷ ὄντι σύμπασαι αἱ ἀλήθειαι δὲν ἐνδιαφέρουσι κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὸν ἄνθρωπον· ὅπως κατανοήσῃ αὐτὰς δέον νὰ γνωρίζῃ, ποία θέσις ἀνήκει ἑκάστῃ ἐν ταῖς χώραις τῆς νοήσεως, ἄνευ τοῦ ὁποίου κινδυνεύει νὰ πέσῃ εἰς βαρυτάτας πλάνας· διότι ἐὰν ἡ ἀλήθεια εἶναι μία, ὡς προλαβόντες εἴπομεν, αἱ μερικαὶ ἀλήθειαι εἰσὶ μέρη αὐτῆς· ἑπομένως, διὰ νὰ μορφωθῇ ὅλον τι οἱονδήποτε, δέον ἵνα τὰ συστατικὰ τοῦ ὅλου μέρη διευθετηθῶσι εἰς τοιαύτην τινὰ ὀργανικὴν τάξιν, ὥστε τὰ μὲν νὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῶν δὲ, καὶ διὰ τοῦ συνδιασμοῦ των διασώζηται ἡ ἁρμονία καὶ ἡ ἀκεραιότης τοῦ ὅλου. Ἐκ τῆς θεωρίας λοιπὸν ταύτης συνάγεται ὅτι ἐν τῇ θρησκείᾳ, ὡς καὶ ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ, ἀφῃρημένῃ μὲν, ἀλλὰ ὠφελιμωτάτῃ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ της, οὐδὲν κινδυνωδέστερον τοῦ ἐξαπατᾶσθαι περὶ τῆς δυνάμεως καὶ σπουδαιότητος τῶν ἀληθειῶν. Ὁ μὴ ποιούμενος διάκρισιν τῶν τοιούτων σπουδῶν του φέρεται εὐθὺς εἰς τὴν μισαλλοδοξίαν, ἀποστρέφει μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῶν οὐσιωδῶν ὁμοιοτήτων, αἵτινες ὑπάρχουσι κοιναὶ εἰς διαφόρους λατρείας, προσκολλᾶται δ' εὐθύμως εἰς τὰς δευτερευούσας διαφορὰς, τὰ πνεύματα συγκεντροῦνται, ἐκτραχύνονται, ὁπλίζονται τὴν ὑπερηφάνειαν καὶ πεισμονὴν, καὶ, μολονότι τὸν αὐτὸν λυτρωτὴν Θεὸν ὁμολογοῦντες, τὰ αὐτὰ ἠθικὰ καὶ θρησκευτικὰ δόγματα κηρύττοντες, καταβαίνουσι νὰ ἀλληλοφαγῶνται δί ἕνα τύπον, διὰ τὴν οἰκοδομὴν θυσιαστηρίου τινὸς, διὰ τὰς πρωτοκαθεδρίας, καὶ τὰς πομπάς· ἀντὶ νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, βλέπομεν μόνον τὸ κακόν· τὰ δὲ πάθη ἅπαξ συνταραχθέντα μᾶς ἐσκλήρυναν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ μισῶμεν τὸ ἐγγύτατον ἡμῖν, πρὸς ὕβριν τοῦ λογικοῦ, τοῦ καθήκοντος, καὶ τῆς ἐναργείας.

Οὕτως ἄρα τὸ πνεῦμα τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τοῦ καταδιωγμοῦ κατακυριεύει τὰ ἄτομα. Ὁ δαίμων τῆς ὑπερηφανείας ἠμφιεσμένος τὴν εὐσχημοτέραν προσωπίδα, μεταμορφοῦται εἰς ἄγγελον φωτὸς, καθὰ λέγει τὸ Εὐαγγέλιον, ὅπως ἐξαπατᾷ, συνταράττει καὶ βασανίζει τοὺς δυστυχεῖς θνητούς. Ἐὰν οἱ ψευδοπροφῆται ἐθαυματούργησαν, ἐὰν τὰ μᾶλλον μεμαρτυρημένα σημεῖα εἰσιν ἀναγκαῖα ἵνα διαγνωσθῇ ἡ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐσωτερικὴ καὶ παθητικὴ κλῆσις, πόση σύνεσις ἀπαιτεῖται, πόση ταπείνωσις, πόση περίσκεψις, πόσαι ἀποδείξεις, ἵνα βεβαιώσῃ τις τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀληθοῦς Ἱεροφάντου τῆς πίστεως, ὅπως τολμήσῃ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν συνειδήσεων, τὴν διαγραφὴν τῶν ἀφῃρημένων ἀληθειῶν, καὶ τὴν διάδοσιν τῶν σπερμάτων, ἅτινα πολλάκις ἀναφαίνονται καταστρεπτικὰ ἐπὶ τοῦ ἀγροῦ, τὸν ὁποῖον ἡ θεία πρόνοια στέργει ἰδίαις χρεσὶ νὰ καλλιεργῇ.

Ἰδοὺ διατί μεταξὺ τῶν φοβερῶν ἀπειλῶν, ὅσας ὁ θεάνθρωπος κατηύθυνε πρὸς τοὺς μὴ ἀληθεῖς ὑπηρέτας τοῦ λόγου, ὑπάρχει καὶ μία ἰδικιτέρως ἀπευθυνομένη πρὸς ἐκείνους, οἵτινες περιάγουσι τὴν θάλασσαν καὶ τὴς ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιοῦσιν αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον αὐτῶν. Παρατηρητέον ὅμως ἐνταῦθα ὅτι διὰ τούτων δὲν ἀπαγορεύεται τὸ ἁπλοῦν τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος Θεοῦ εἰς τὰ ἔθνη τὰ μὴ γινώσκοντα αὐτὸν, ἀπεκδεχόμενα ἢ παραγνωρίζοντα αὐτόν. Ὁ Θεὸς φυλάξοι νὰ ὑπερασπισθῶμεν ἐνταῦθα τὴν ἔνοχον ἐκείνην ἀδιαφορίαν, ἥτις παραδέχεται λατρείαν τινὰ ἐκ συνηθείας μᾶλλον ἢ κατ' ἔμφυτόν τινα ἀνάγκην, καὶ ἥτις ἑπομένως οὐδόλως κήδεται τῆς ἐν ἀγάπῃ ἁπλώσεως αὐτῆς.

Τῷ ὄντι μόνη ἡ ἀγάπη ἐστὶν ἡ ἀξιόχρεως ἐγγύησις τῆς καθαρότητος τῆς πίστεως, ἡ ἀγάπη πάντα ὑπομένει, πάντα ἐλπίζει, συνδιαλλάσσει τὴν μᾶλλον ἀνόθευτον ἀνεξιθρησκείαν, τὴν βεβαιοτέραν διάκρισιν μετὰ τῆς θερμότητος ζήλου, ὅστις οὐδέποτε ἐκπίπτει οὐδὲ σβέννυται. Ὁ ὑπὸ τοιούτου πνεύματος ἐμφορούμενος, οὐδέποτε θὰ τολμήσῃ νὰ παραβιάσῃ τοὺς κοινωνικοὺς νόμους ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ θριάμβου τοῦ θείου νόμου, καὶ ὡς ὁ ἐπιδέξιος ἐκεῖνος καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως ἰατρὸς δὲν θὰ σπεύσῃ νὰ ἐπανορθώσῃ δυσμορφίας τινὰς, ἀπαρεσκούσας αὐτῷ, μὴ φροντίζων νὰ ἐπουλώσῃ τὰς βαθείας πληγὰς, ὑφ' ὧν κατατρύχεται ἡ ἀνθρωπότης. Τελευταῖον οὐδέποτε θὰ ἐπιλάθηται, ὅτι ἐστὶν ὄν, δυνάμενον νὰ καταλάβῃ καὶ μετάσχῃ τῆς ἀληθείας, ἐφ' ὅσον ἀσκεῖ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ὅτι αἱ μᾶλλον κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπαινεταὶ πράξεις αὐτοῦ ἀμαυροῦνται ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς πλάνης.

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ στοχασμοὶ, οὓς εἴχομεν νὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν περὶ τῆς ἀνεξιθρησκείας, ἥτις ἐστὶ τοσοῦτο στενῶς συνδεδεμένη μετὰ τῶν βάσεων τῆς ἡμετέρας θρησκείας· ἂς παραβάλῃ ὁ βουλόμενος τὰ χρονικὰ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν μετὰ τὴν διαίρεσιν αὐτῶν, καὶ ἂς βεβαιωθῇ ὁποτέρα τῶν δύο ὀλιγώτερον ἐξέκλινε τῶν

χωρῶν, ἐν αἷς οἰκεῖ τὸ πνεῦμα τῆς εἰρήνης, τῆς ἀνοχῆς, τῆς ὁμονοίας, καὶ τῆς ἀγάπης. Ἐὰν ἡ δαψίλεια τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγ. Πνεύματος φαίνεται καθ' ὅλου ἐλαττωθεῖσα ἐν τῷ κόλπῳ τῆς στραυτευομένης Ἐκκλησίας, ἐὰν ἡ ἰκμὰς τῶν ἀρετῶν φαίνεται ζωτικωτέρα ἐν τοῖς τρισὶ πρώτοις αἰῶσι, οὐδὲν τὸ παράδοξον ἐὰν καὶ ἡ ἀνεξιθρησκεία ἡ ἀληθινὴ, ἥτις ἐστὶν ἡ γαλήνη καὶ ἡ γλυκύτης τῆς δυνάμεως, δὲν εἶναι τοιαύτη, ὁποία ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων. Οὐδὲν ἧττον ὅμως συμφέρει νὰ ἴδωμεν ποῦ κλίνει ἡ πλάστιγξ· τὰ γεγονότα ὁμιλοῦσιν, ἡ μαρτυρία αὐτῶν ἐστὶν ἀδιάψευστος· ἡ μισαλλοδοξία ἐγέννησεν ἐν Δύσει ἄπειρον πλῆθος δεινῶν καθὼς καὶ ἡ νεωτέρα φιλοσοφία, ἥτις ἀνέτρεψε τὰ πάντα. Ἀλλ' ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑπῆρζεν ἀνεκτικωτέρα διότι ἦτο ἀδύνατος καὶ ὑποτελής. Ἐνδεχόμενον τοῦτο· οἱ καιροὶ τοῦ καθαγνισμοῦ εἰσὶν ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστιανοῦ. Ἐν τούτοις ὅμως ἂς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ ἀντίρρησις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τῆς Ῥωσσίας· ἄλλως τε δὲ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μόνη ἡ περὶ τῆς ἐπιγείου ἐπιτροπείας διδασκαλία, ἣν διδάσκει ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ὤφειλε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν μισαλλόδοξον καὶ ἀποκλειστικήν· ἡ ἀνασταλτικὴ δύναμις, ἐμπεπιστευμένη εἰς ἕνα μόνον ἄνθρωπον, ἀναγκαίως θὰ πολλαπλασιάσῃ τὰς αὐθαιρέτους πράξεις καὶ τὰς συμφορά. Ὅστις θὰ ἠρνεῖτο τὰς μαρτυρίας τῶν γεγονότων καὶ τοῦ λογικοῦ, ὅπως εἰλικρινῶς προσάγομεν αὐτῷ, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται εἰς αὐτὸν παρὰ νὰ διεξέλθῃ τὰ ὑπομνήματα τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως, δαδουχούμενος ὑπὸ τῶν φρικωδῶν λάμψεων τῶν ἀμειλίκτων πυρῶν.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

* * *

ΓΝΩΜΙΚΑ.

Σπινθὴρ τῆς διαβολῆς ἡ εἰρωνεία.

Ἔαρ τῶν ἀρετῶν ἡ μετάνοια.

Τὰς μὲν ἰδέας ὡς ξένους δεξιοῦσθε, ταῖς δ' ἐπιθυμίαις ὡς παισὶ χρῆσθε.

Ὁ τὴν συνείδησιν τῇ φιλοδοξίᾳ θυσιάζων ἔοικε τῷ πυροπολοῦντι εἰκόνα ἐπὶ τῷ λαβεῖν τὴν τέφραν αὐτῆς.

Καρδίαι δύο ἐγγυτάτω ἐστὸν ἀλλήλων, ὅταν οὐδεμία κακία χωρίζῃ αὐτάς.

Ὁ κάλλιστος τῆς φιλοσοφίας αἰὼν ἦν ὅτε οὐχ ὑπῆρχον φιλόσοφοι.

Οὐδέποτε τὸ πνεῦμα χρησιμώτερόν ἐστιν, ἢ ὅταν πρὸς μωρόν τις ὁμιλῇ.

Μάτην τὸ πνεῦμα καταβάλλει σθένος· οὐδέποτε βαίνει ποδρωτέρω τῆς καρδίας.

Ἡ γυνὴ ὀφείλει οὐ μόνον εἶναι ὡραία καὶ πνευματώδης, ἀλλὰ καὶ ἀνεπίληπτον ἔχειν παρελθόν.

Δεχόμεθα τὸν ἄνθρωπον καθ' ὃ ἔνδυμα φέρει, καὶ προπέμπομεν αὐτὸν καθ' ὃ πνεῦμα δεικνύει.

Ὁ Φοντενέλλος ἐρωτηθεὶς, πῶς τοσοῦτον βιώσας χρόνον οὐκ ἐκτήσατο ἐχθροὺς, ἀπεκρίνατο: ἀκολουθῶν πιστῶς τοῖς δυσὶ τούτοις γνωμικοῖς, τὰ πάντα δυνατὰ καὶ οἱ πάντες ἔχουσι δίκαιον.

Ὁ αὐτὸς ἔλεγεν. Οἶδα ὅτι οἱ ἄνθρωποι μωροί εἰσι καὶ κακοὶ, ἀλλ' οἶδα ἐπίσης ὅτι δεῖ μοι βιοῦν μετ' αὐτῶν, οἷοι κἂν ὦσιν.

Μέγα, ἔλεγεν, εὐδαιμονίας ἐμπόδιον τὸ μεγίστην προσδοκᾶν εὐδαιμονίαν.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

— Ἐπίσκοπός τις Ἰταλὸς ἐπάλαιε καθ' ὅλων τῶν δυστυχιῶν μετὰ τῆς μεγίστης ἐπιμονῆς καὶ ἄνευ μεμψιμοιριῶν. «Διὰ τίνος μυστικοῦ δύνασθε νὰ ἦσθε τόσον ἥσυχος ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων δυστυχιῶν; τὸν ἠρώτα εἷς τῶν πιστῶν του φίλων. — Θεέ μου! τὸ μυστικόν μου εἶναι ἁπλούστατον, τῷ ἀπήντησεν ὁ γέρων· γνωρίζω νὰ κάμω καλὴν χρῆσιν τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ οὐδὲν πλέον. — Πῶς τοῦτο; εἶπεν ὁ φίλος του, ἐξηγήθητε. — Εὐχαρίστως, ὑπέλαβεν ὁ γέρων. Πρῶτον ὑψῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, θεωρῶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναλογίζομαι ὅτι ἐκείνη εἶναι ἡ κατοικία, εἰς ἣν πρέπει παντὶ σθένει νὰ ἔχω τὴν διάνοιαν· ἀκολούθως καταβιβάζω τούτους πρὸς τὴν γῆν, καὶ σκέπτομαι περὶ τῆς μικρᾶς θέσεως, ἣν ποτε θὰ καθέζω ἐν αὐτῇ· ἔπειτα θεωρῶ τὸν κόσμον καὶ διακρίνω ἐν αὐτῷ ἀπειρίαν ἀνθρώπων δυστυχεστέρων ἐμοῦ. Ἐννοῶ τότε ποῖον εἶναι τὸ τέλος τῆς ζωῆς, εἰς τί συνίσταται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, καὶ πόσον θὰ εἶχον ἄδικον παραπονούμενος καὶ μεμψιμοιρῶν.

— Ὁ Μοντέσκιος, εἰ καὶ κάλλιστος κύριος, ὠργίζετο πολλάκις κατὰ τῶν ὑπηρετῶν του, καὶ ἐπιπληττόμενος ὑπό τινων ἐπὶ τούτῳ ἀπεκρίνετο, γελῶν: « Οἱ ἄνθρωποι οὗτοί εἰσιν ὡρολόγια, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ στηθῶσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν.»

— Κηπουρός τις, ἐρασθεὶς ἐρασμίας τινὸς κυρίας, ἔγραφεν εἰς αὐτὴν τὸ ἑξῆς ἐρωτικὸν ἐπιστόλιον: «Ἂν καὶ δὲν ἀγαπᾶτε τὰ σῦκα (καὶ πραγματικῶς ἡ κυρία δὲν ἔτρωγε διόλου), ἐν τούτοις εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἶναι λαμπρὰ ὀπωρικά· οὕτω καὶ ὁ ἔρως μου, ἂν καὶ δὲν τὸν ἐκτιμᾶτε, δὲν εἶναι ἐν τούτοις περιφρονητέος.»

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΠΟΘΟΣ.

1.

Ἐπόθουν νὰ ᾖμαι πτηνὸν τῶν ἀνέμ.ων,
τὰς μαύρας νεφέλας, ὡς βέλος νὰ σχίζω,
νὰ ἔρχωμαι αἴφνης κοντά σου εὐδαῖμον
μὲ μόνον τὸν πόθον νὰ σ' ἴδω μικρόν.
Εἰς κλάδον μυρσίνης χλωρὸν νὰ καθίζω,
νὰ βλέπω τὴν νέαν μορφήν σου γελῶσαν,
ἓν μέλος νὰ ψάλω μὲ ἔρωτος γλῶσσαν,
ἓν μέλος ὀδύνης καὶ στόνων πικρῶν . . .

2.

Ἐπόθουν νὰ ᾖμαι πτηνὸν τῶν ἐρώτων,
Μὲ ἔρωτος πτῆσιν νὰ ἔλθω σιμά σου,
τὰς πτέρυγας κροῦον ἐμπρός σου μὲ κρότον
νὰ σ' εἴπω ὁπόσον στενάζω μακράν.
Νὰ ἴδω, φιλτάτη, ἂν τὸν ἔρωτά σου
δὲν ἔσβυσε χρόνος, δὲν 'νέκρωσε λήθη,
ἂν ἔτι φυλάττῃς 'στὰ ἀβρά σου τὰ στήθη
παλμὸν δὶ ἐκεῖνον ποῦ ψάλλει μακράν.

3.

Ἐπόθουν νὰ ᾖμαι πτηνὸν τῶν δρυμώνων,
πτηνὸν τῆς χαρᾶς καὶ ἔμπλεον ἐλπίδων,
καὶ πτέρυγας πόθου κὶ ἀγάπης ἁπλόνον
νὰ ἔλθω νὰ σ' ἴδω, φιλτάτη, μικρόν.
Χαρὰν ν' ἀπολαύσω κ' ἓν φίλημα δίδων
εἰς τὴν δροσερὰν, ῥαδινὴν παρειάν σου,
νὰ σ' εἴπω ὁπόσον στενάζω μακράν σου,
ἓν ᾆσμα ὀδύνης νὰ σ' εἴπω πικρόν. . .

5.

Ἐπόθουν νὰ ᾖμαι πτηνὸν τῶν ζεφύρων,
κοντά σου νὰ τρέχω, ὦ κόρη γλυκεῖα
ἐνῷ θὰ κοιμᾶσαι ἐν μέσῳ ὀνείρων,
γλυκὰ νὰ σοὶ λέγω, μὴ μὲ λησμονῇς.
Μακράν σου τὰ πάντα μοὶ εἶναι πικρία
καὶ σκότος ζοφῶδες καὶ λύπη καὶ πόνος,
Ὦ, σύντροφον μ' εἶναι τὸ δάκρυ, ὁ στόνος,
Ὦ, τὸν ἔρωτά μου μὴ σὺ λησμονῇς. . .

ΚΛΕΑΝΘΗΣ Ι. ΠΑΠΠΑΖΟΓΛΟΥ.

Αἰνίγματα.

—o—

Μὲ τὸ πρῶτον κ' ἔσχατόν μου εἰμὶ γέλωτος σημεῖον
μὲ τὸ ὅλον μου μυρίων εἰμὶ πρόξενος δακρύων.
Ὡς βορρᾶς ἀνθρωποκτόνος ἐπιφέρω τρικυμίας
εἰς τὸν ᾅδην ἐκπεμπούσας τοὺς ἀνθρώπους; μ' ἀβαρίας.
Ἄφελε νῦν μου τὴν πρώτην συλλαβὴν, ἀλλὰ νὰ κλείσῃς
μὲ μανδήλιον τὴν ῥῖνα· πρόσεχε μή με μυρίσῃς.

—o—

Ὄνειρον τοῦ νεανίου, τοῦ πρεσβύτου δὲ ἠδεῖα
εἴμ' ἀνάμνησις, εἰς φῦλον τὸ ὡραῖον δὲ μυρία
αἴτια ὀργῆς καὶ μίσους καὶ διαβολῆς παρέχω
εἰ καὶ μέρος ἐκ τοῦ ὅλου τούτου καὶ ἐγὼ κατέχω.

Αἴνιγμα ἀνέπλασέ με ἀγλαόμορφον ἡ φύσις
αἴνιγμα ἂν δὲν μὲ λύσῃς, αἴνιγμα καὶ ἂν μὲ λύσῃς.

—o—

Εἰς τὴν κεφαλήν σου, φίλε, ὧν μετὰ τῆς κεφαλῆς μου
εἰς τὴν κεφαλήν σου εἶμαι καὶ χωρὶς τῆς κεφαλῆς μου.
τὸ ταχύτατον τῶν ὄντων ὧν μετὰ τῆς κεφαλῆς μου
ἴσταμαι καὶ σὲ ἀκούω, στερηθεὶς τῆς κεφαλῆς μου·
ἂν προσέχων εἰς μαθήσεις, ὦ χωρὶς τῆς κεφαλῆς μου
θαυμασίως ἐφευρίσκω, ὧν μετὰ τῆς κεφαλῆς μου.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

—oo—

Λιτὴ γίνομαι τροφή σου, ὃν ἄγριον θηρίον,
ἂν λείψῃ ἐκ τοῦ ὅλου μου τὸ τρίτον μου στοιχεῖον.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΡΑΛΟΠΟΥΛΟΣ.

ΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩ ΦΥΛΛΑΔΙΩ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΝ.

Τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου.

Τετράχροες οἱ τοῦ Ἀδὰμ ἀπόγονοι γωνίας
τὰς τέσσαρας κατέλαβον σφαίρας τῆς ἐπιγείας.
Ὁ ἥλιος ἐφωτίζε τὰ ἁμαρτήματά των
ὅτε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀψίδων σεπτοτάτων,
ἐκ τῶν τοῦ πόλου καταβὰς γαστρὶ ἐνεσαρκώθη
Παρθένου, καὶ ὡς εὔσπλαγχνος τοῖς ἥλοις προσηλώθη.

Τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου.

Φίλε μου Θεοδωρίδη, ἐνῷ τόσον ἀρχαΐζεις,
πῶς τολμᾷς λύραν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ νὰ μελίζῃς;
Δὲν φοβεῖσαι σὺ τὸν Πᾶνα, ὅστις τότε κεκμηκὼς
ἀναπαύεται, ὡς λέγει, ὁ χρυσοῦς βουκολικός;
Ἂν ἐγὼ Ἑλληνικούραις καὶ τὸν Ἑλικῶνα χάπτω
ὅμως τοὺς θεοὺς Ἑλλήνων μὲ ἱστορικοὺς δὲν ῥάπτω.
Δὲν διδασκαλεύω φίλε· ἄγνωστός μοι ὁ Πανδίων,
ἀδιόδευτα τὰ Λεῦκτρα, ἀνερεύνητος ὁ Δίων.

Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

Τοῦ δευτέρου.

Ἥλιος καὶ οὐχὶ ἄλλο, ὁ ζωογονῶν ἡμᾶς
ἥλος δ' εἶναι ὁ στηρίζων, πάσας τὰς οἰκοδομάς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.

Τοῦ τετάρτου.

Εἶναι θαῦμα ἂν ὁ Δίων, ὁ δεινὸς ἱστορικὸς,
συνηνώθη μὲ τὸν Πᾶνα, ὅστις εἶναι μυθικὸς,
καὶ ἐπήγασεν ἐκ τούτου ὁ πατὴρ τοῦ Ἐρεχθέως,
ἐν Ἀθήναις βασιλέως;

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ.